Terezínská iniciativa 106

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ srpen 2021

„Hudba nám přináší radost a pocit štěstí!
To je to, co opravdu potřebujeme!“

Iva Bittová

Slavnostní koncert Památníku ticha

Ve velké dvoraně Veletržního paláce pořádal 12. 7. 2021 Památník ticha vzpomínkovou smuteční slavnost k výročí konečné likvidace terezínského „rodinného tábora“ v Osvětimi-Birkenau v červenci 1944. Dvoranu zaplnilo mnoho posluchačů, mezi nimi i ministr kultury Lubomír Zaorálek, který převzal nad akcí záštitu spolu s Hanou Třeštíkovou, radní pro kulturu hl. m. Prahy, a Janem Čižinským, starostou Prahy 7. Čestnými hosty byli i Markus Klinger a Katrin Bock z velvyslanectví SRN. Bohužel však bylo víc než patrno, jak již prořídly řady pamětníků oné doby.

Po přivítání přítomných a úvodní řeči ředitele Památníku ticha Pavla Štingla promluvil ministr Zaorálek, který ohlásil, že právě podepsal zakládací listinu nové státní příspěvkové organizace Památník ticha, aby bylo možno zrenovovat nádraží, odkud odjížděly tisíce pražských Židů do koncentračních táborů a vytvořit tam důstojný památník. Řekl mimo jiné, že *„…mapování minulosti není důležité jen pro to, co bylo, ale i pro to, co bude…“*

Zatímco na první část likvidace „rodinného tábora“ v noci z 8. na 9. 3. 1944 vzpomínáme již po mnoho let, málokdo pak ještě vzpomene na to, že zbytek prosincového a květnového transportu v bloku BIIb ještě zůstal a čekal na svůj konec. Jedním z nich byl i Toman Brod, tehdy ještě chlapec, který událostem té doby věnoval svou vzpomínku. Naštěstí tato druhá část likvidace nepostihla všechny, ti, kteří byli při selekci uznáni za práceschopné, muži i ženy, byli odesláni z Osvětimi do jiných táborů na práci a část z nich přece jen přežila ještě měsíce dřiny, hladu a nemocí, mrazivou zimu a pochody smrti a dočkala se osvobození. Toman Brod byl jedním z asi 90 chlapců mladších 16 let, kteří prošli osudnou selekcí na stranu živých. Ovšem ti, kteří selekcí neprošli, a mezi ně patřila i jeho matka a sestra, s nimiž už se ani nemohl rozloučit, v příštích dnech byli zavražděni v plynových komorách. On ale říká: *„My, kteří jsme přežili, po válce založili rodiny, máme děti, vnoučata, pravnoučata – to je vlastně naše vítězství nad Hitlerem!“*

Poté začal ohlášený koncert zpěvačky Ivy Bittové. Zdálky se ozval lidský hlas, který se blížil a jeho zvuk sílil, celá obrovská dvorana byla plná tohoto lidského hlasu, když zpěvačka s houslemi stanula před posluchači. A nastaly chvíle, které nedokážu popsat slovy… Ona nestanula – celým tělem, chůzí, pohyby vyjadřovala pocity. Své? Nebo naše? Nebo těch zavražděných? Byla to slova neznámého jazyka? Nebo všech lidských jazyků? Nebo jen tóny? Zvuky? Pláč? Žalování? Smích? Konejšení? Hrály housle melodii? Zpívaly? Mluvily? Špitaly? Neumím to popsat. Byla jsem v zajetí toho, co jsem viděla, slyšela, vnímala. Ona sama o svém projevu říká: *„ …mým přáním je předat pozitivní energii každému jednotlivci v publiku… Mé hudební myšlenky jsou založeny na vnímání a naslouchání vnitřního hlasu… (hudba je) elementární způsob lidského vyjádření…“* Takový koncert jsem ještě nezažila.

Lubomír Zaorálek

Toman Brod

Iva Bittová

Iva Bittová a Pavel Štingl

Lubomír Zaorálek a Anna Hyndráková

Po ukončení koncertu, s pozváním na příští plánovanou výstavu Památníku ticha – sbírku vzácných fotografií – se přítomní ještě na chvíli zastavovali na chvilku řeči se známými a pozvolna se rozcházeli. Také pan ministr L. Zaorálek se obrátil s neskrývaným zájmem na jednu z pamětnic, která přežila právě onen rodinný tábor, členku předsednictva TI Annu Hyndrákovou, a chvíli s ní promluvil.

Pro mne to byl opravdu zážitek, na který budu dlouho vzpomínat. A děkuji všem, kteří se na tomto večeru jakkoliv podíleli.

Michaela Vidláková

Martin Thiel v čele Institutu Terezínské iniciativy

Tisková zpráva

Správní rada Institutu Terezínské iniciativy pověřila k 30. červnu 2021 řízením obecně prospěšné společnosti Martina Thiela. Jeho předešlé působení je spojeno s Česko-německým fondem budoucnosti, kde se zabýval odškodněním válečných obětí. Dále pracoval pro Ústav pro studium totalitních režimů či ve Výboru Ministerstva kultury pro odškodnění obětí romské genocidy. Prvním zadáním nově pověřeného ředitele ITI bude předložit do konce srpna koncepci, jak zajistit tradiční poslání institutu dle zakládací listiny instituce s téměř třicetiletou tradicí.

Institut TI byl založen Terezínskou iniciativou, sdružením bývalých vězňů nacistických koncentračních táborů, v roce 1993, a to především za účelem podpory výzkumu dějin Terezína v letech 1940–1945 v souvislosti s nacionálně socialistickým „konečným řešením židovské otázky“. Od té doby zajišťuje svou badatelskou činnost, jejíž výsledky komunikuje prostřednictvím výstav, konferencí a veřejných vzpomínkových akcí. Své databáze využívá ke vzdělávání a publikační činnosti ve spolupráci s partnerskými institucemi. Obecně známým a široce využívaným výstupem práce ITI je portál Holocaust.cz.

Ke dni 30. června ve funkci ředitelky končí správní radou ITI odvolaná Tereza Štěpková, která působila ve své funkci od prosince roku 2012. Za její aktivity spojené se zajištěním ekonomicko-správního standardu organizace jí patří poděkování.

Jedna ze spravedlivých

Michaela Vidláková

Jednou, někdy v 90. letech minulého století, když jsem byla na Novém židovském hřbitově na Kever avot (navštěvování hrobů předků před židovským Novým rokem), mi tehdejší vedoucí správy hřbitova Ing. Artur Radvanský představil ženu s tlustými brýlovými skly na očích, s bílou holí, a řekl: „Tohle je teta Anna, ta, co jsem ti o ní vyprávěl a jejíž strom jsme navštívili v Jad Vašem."

Kdo byla tato „teta Anna"? Byla to přítelkyně Radvanského manželky Alžběty, roz. Kürti, a bylo to životní přátelství, které se zrodilo v Osvětimi. Dcera Alžběty, Anička, na tetu Annu vzpomíná takto:

„Když vzpomínám na nejhezčí zážitky svého dětství, tyto vzpomínky jsou nejčastěji spojeny s tetou Annou Urbanovou. Jezdívala jsem k ní na chalupu do Lužických hor, kde jsme s jejími třemi dětmi trávili krásné letní i zimní prázdniny. Teta Anna s námi chodila na dlouhé procházky a přitom mě bavilo poslouchat její vyprávění o knížkách, o lidech, o mojí mámě, s kterou byla v koncentráku, o historii a vůbec o životě. Teta Anna byla intelektuálně založený člověk, ale kromě toho i ráda sportovala, velmi dobře plavala, každé ráno se chodila koupat do příšerně studeného horského potoka, na kole jezdila až do vyššího věku. Nevzpomínám si, že bych poznala druhého tak pozitivního, energického, vstřícného člověka se zvláštním talentem vykřesat z lidí, v jejím případě hlavně ze studentů, to nejlepší, co v nich je a o čem ani oni netušili, že to znají a dokážou."

Anna, rodným jménem Binder (22. 6. 1912 – 16. 5. 2004) se narodila v německé rodině v Českých Budějovicích. Její otec pocházel z Prahy, kde jeho rodina vlastnila známou staroměstskou vinárnu U Bindrů. V Budějovicích Anna chodila do obecné školy, a už tam měla několik židovských kamarádek, potom vystudovala gymnázium, doplněné maturitou na učitelském ústavu a vlastním studiem jazyků. Kromě mateřského jazyka německého uměla stejně dobře česky, naučila se anglicky, francouzsky, italsky a španělsky. Jako mladá dívka procestovala na kole několik zemí západní a jižní Evropy, což asi také přispělo k jejím jazykovým znalostem. Soukromou výukou zejména právě jazyků se také živila. Tato znalost jazyků jí pak v r. 1936 dopomohla k práci na čs. ministerstvu zahraničí, díky čemuž získala i diplomatický pas.

Po vzniku tzv. druhé republiky však její vyhraněné komunistické smýšlení vedlo k propuštění z ministerstva. Zůstal jí ale diplomatický pas, který neodevzdala a který pak využívala při své ilegální činnosti. Zapojila se do pomoci uprchlíkům z Německa, převážně židovským, začala pomáhat ohroženým Židům s emigrací, s převozem jejich majetku do ciziny, ukrývala jejich doklady a šperky, společně se sestrou Josefinou spolupracovaly s komunistickou stranou. Do Prahy v té době přišel židovský lékař MUDr. Jindřich Epstein, kterého v Brně doslova vyhnali z jeho ordinace. V Praze se v r. 1939 seznámil s Annou, a brzy zjistili, že mají společné nejen levicové smýšlení. Začali spolupracovat v protifašistickém hnutí, byli napojeni na sovětský konzulát a chystali se odejít do Sovětského svazu. To mohli jen jako manželé, a tak se na konzulátu na jaře 1941 nechali oddat. Nicméně odjezd se neuskutečnil, Hitler napadl SSSR a nacisté v zabrané budově konzulátu našli jejich doklady. Manželé byli na podzim 1941 zatčeni. Po výsleších Annu odvezli do Ravensbrücku, odtamtud v březnu 1942 do Osvětimi, společně s asi 100 jinými Němkami, zavřenými většinou pro kriminální delikty, velice primitivními. V Osvětimi dostávaly ty výhodnější funkce vedoucích bloků, kápů apod. Anna se stala nejprve zapisovatelkou přijíždějících transportů, byl mezi nimi i první transport žen ze Slovenska. Brzy ale, díky svým znalostem řečí, těsnopisu a psaní na stroji byla přeřazena do pozice sekretářky esesáka Joachima Caesara. Caesar měl na starosti pěstování rostlin, které měly nahradit přírodní kaučuk. Anna Binderová měla také za úkol vyhledávat mezi příchozími židovskými transporty ženy do laboratoří, do zahradnictví, do továrny, vesměs na lepší práce a hlavně více v bezpečí. A samozřejmě se snažila jich tam zařadit co nejvíc, a hlavně ty, které to nejvíc potřebovaly, což byly ovšem především židovské vězeňkyně. Ale pomáhala i jinak – aspoň šířením zpráv z fronty, z novin, které našla v esesákově kanceláři, nebo psychickou podporou zoufajícím. Samozřejmě se dělila i o balíky, které jako Němka směla občas dostávat. Tehdy se také spřátelila s Alžbětou Kürti z Bratislavy, která, podobně jako Anna, díky svým jazykovým znalostem, byla zařazena jako překladatelka a tlumočnice. (Bohužel taky při výsleších, což se těžce podepsalo na její psychice.)

Na podzim 1944, když pozvolna začínaly přesuny vězňů z Osvětimi, dostala se Anna opět do Ravensbrücku a odtamtud do Kraslic, kde byla továrna na letecké součástky. Anna tam ale byla zařazena na práci jako písařka. Přece jen tam bylo líp než v Osvětimi. V dubnu museli vězňové nastoupit na evakuační pochod smrti, nicméně Anně s kamarádkou se podařilo v noci se z transportu „ztratit", pak už docházelo k různým zmatkům, bombardování, cestou potkaly další uprchlice, naštěstí neměly pruhované vězeňské mundury, a tak když hledaly nocleh nebo něco k jídlu, prohlašovaly se za vybombardované. Pozvolna se dostaly až do Prahy k Annině sestře. Ta se jich ujala – a pár dní nato už přijeli Rusové a byl konec války.

Anna se setkala s rodiči a dokonce zakrátko se u sestry jako zázrakem

objevil i MUDr. Epstein. Po uvěznění byl internován na Malé pevnosti, odtamtud je vezli do Polska, ale jemu se podařilo cestou uprchnout. Delší dobu se skrýval, snažil se dostat do Jugoslávie k partyzánům, nicméně v r. 1944 padl v Maďarsku do rukou Němcům a prošel několika lágry, osvobozen byl v Buchenwaldu.

Začal nový společný život. Změnili si jméno, místo Epsteinových byli nově Urbanovi. MUDr. Urban začal opět pracovat jako lékař, stal se později i ředitelem Thomayerovy nemocnice v Praze. Velkým paradoxem bylo, že Anniny rodiče jako Němce odsunuli a Annina sestra Josefina, ač jako členka odboje na odsun nemusela, dobrovolně odešla s nimi. Anna vystudovala filozofii a lingvistiku, začala pracovat, zejména překládat a vyučovat na fakultě, starat se o rodinu. Narodily se jí 3 děti. Když jsem se ptala jejích 2 dcer jak vzpomínají na maminku, charakterizovaly ji jako velmi aktivní, nezdolnou optimistku, nesmírně pracovitou – *„Usínaly jsme za rachotu psacího stroje,“* popisuje jedna z dcer a dodává: *„Jako máma byla náročná, přísná, ale uměla i pochválit, povzbudit. Milovala kulturu, zejména hudbu, málokdo ví, že v mládí uvažovala o studiu operního zpěvu. Hrála výborně na klavír a naučila hrát na klavír i svého vnuka a vnučku, kteří svůj kladný vztah k hudbě mají od své babičky. Byla velmi společenská, měli přátele, jezdili na chalupu. Mezi přátele patřili i např. manželé Riva a dr. František Kriegel, kterému pomáhala v 70. letech, ukrývala jeho korespondenci a oba s Rivou pobývali inkognito na naší chalupě v Lužických horách.“*

Po odchodu z Karlovy univerzity v roce 1968 se živila překlady, spolupracovala s Günterem Grassem, Erichem Kästnerem, přeložila např. Historii třicetileté války od Josefa Polišenského.

Velice ráda na ni vzpomíná také dr. Jana Šplíchalová z Židovského muzea: *„Potkala jsem ji poprvé na filozofické fakultě, zkouška z němčiny u paní doktorky Urbanové patřila mezi nejobávanější. Byla náročná, přísná, nesmlouvavá. Všichni jsme se té zkoušky u ní báli a všichni jsme si na ni celá léta pamatovali, protože naše učitelka byla trochu jiná než ostatní vyučující. Tenkrát jsem to ještě ani nechápala, ani netušila. Nutila nás, abychom byli připravení, zodpovědní a samostatní. Nevěděli jsme, že ji učila životní zkušenost.*

A pak jsem ji potkala už jako starou paní, ale poznala jsem jiného člověka, nevěděla jsem, že ta moje obávaná učitelka byla tak statečná, tak nesobecká, uviděla jsem ji úplně jinýma očima. Najednou jsem hned věděla, proč na nás byla tenkrát tak přísná. A ona si našla klasifikační notýsek, aby se podívala, jak jsem se učila, teprve potom jsme si povídaly… Je pro mne čest, když dnes mohu říct: zkoušky z němčiny jsem dělala u paní doktorky Urbanové.“

V r. 1967 byl Anně Urbanové, jako první československé občance německé národnosti, na podnět vězeňkyň, jimž v Osvětimi pomohla přežít, udělen titul Spravedlivý mezi národy. Začátkem srpna 1968 byla pozvána do Izraele do Památníku Jad Vašem za přítomnosti svých někdejších spolu-vězeňkyň vyznamenání slavnostně převzít, při čemž zasadila malou sazeničku svatojánského chleba. Doporučovali jim tehdy, ať se s manželem nevracejí, že hrozí sovětská invaze. Nevěřili. A tak až v roce 1991 se mohla dr. Anna Urbanová přijet do Izraele přesvědčit, jak z malého semenáčku mezitím vyrostl statný strom.

K stáru Anna Urbanová už téměř neviděla. Přesto chodívala na Nový židovský hřbitov navštívit manželův hrob. A tam jsem ji jednou potkala a mohla jí podat ruku.

Zdroje:

https://www.holocaust.cz/zdroje/clanky-z-ros-chodese/ros-chodes-2004/srpen-8/zemrela-anna-urbanova:
https://www.holocaust.cz/print/cs_CZ/pani-anna-u-narozena-1912/
http://cz.gariwo.net/spravedlivi/ivotopisy/spravedlivi-uznani-jad-vasemem/spravedlivi-holokaustu/annabinderurbanova-14198.html
vzpomínky rodiny a přátel

„Každý sám, a přesto spolu“, ostravský běh pro Paměť národa

Bratři Salomonovičové

V Ostravě v Komenského sadech organizace Post Bellum uspořádala 20.–23. května tohoto roku neobvyklou akci: běh pod heslem **„Za bratry Salomonovičovy a oběti holocaustu“**. Proč neobvyklou? Běh byl do značné míry ovlivněn coronavirovou pandemií, takže neprobíhal jako hromadná akce. Neobvyklá proto musela být organizace běhu. Běželo se v duchu myšlenky „Každý sám, a přesto spolu“. Každý tedy mohl v období 20.–23. 5. 2021 vyběhnout kdykoliv. Běžet mohli jednotlivci i rodiny, vyznačené trasy 10 km, 5 km a 1 km. Závodníci se zaregistrovali, zaplatili on-line registrační poplatek 300 Kč a obdrželi startovní číslo. Čas si měřil každý sám, v cíli zaznamenali svůj čas jako foto na mobilu nebo na stopkách. Záznam pak odeslali do výsledkového systému. Celkem se této sportovní akce zúčastnilo 113 účastníků. Jen pro zajímavost – nejlepší čas na 10 km (muž, kategorie 40–59 let) byl 41:42 min. (E. Zátopek na dráze v Helsinkách v r. 1952 měl čas 29:17 min.)

Registrační poplatky závodníků pomohou dokumentaristům při vyhledávání a natáčení pamětníků z Moravskoslezského kraje. Organizátor této akce Tomáš Netočný řekl: *„Dokumentujeme historii, abychom ji nemuseli opakovat. Běžíme, abychom už nikdy nemuseli utíkat. Ani z našeho města, ani z našeho kraje, ani z naší vlasti.“*

Libuše Salomonovičová, Ostrava
https://www.behpropametnaroda.cz/ostrava/

JEDEN NĚMECKÝ ŽIVOT

Divadlo v Řeznické slaví 40 let své profesionální činnosti

Divadelní hra **Jeden německý život (A German Life) Christophera Hamptona**, která měla v roce 2019 premiéru v londýnském BridgeTheatre, byla jednou z nejočekávanějších premiér sezóny. Zřejmě i proto, že jí předcházel úspěšný stejnojmenný dokumentární film. Hra je založena na skutečném osudu Goebbelsovy sekretářky, která vypráví o svých životních peripetiích. Tento dramatický text sice pojednává o zcela konkrétních historických událostech, je však až nepříjemně aktuální, protože akcentuje právě ta témata, která jsou vlastní i dnešní společnosti: ignorance, kariérismus, alibismus a neochota převzít odpovědnost i třeba jen za svá vlastní selhání. Její vzpomínky nám dávají možnost nahlédnout do banality zla. Budeme také později říkat: „My jsme to ani nechtěli vědět…?“

Brunhilde Pomselová (narozená 11. 1. 1911, zemřela 27. 1. 2017 v Mnichově). Bylo jí 106 let. Jedna z posledních, kteří zažili konec nacistické říše v bunkru Adolfa Hitlera. Bývalá sekretářka říšského ministra propagandy Josepha Goebbelse před svou smrtí prolomila mlčení o tehdejší době v dokumentárním filmu Německý život uvedeném na filmovém festivalu v Mnichově, a také pro britský list The Guardian. Pomselová přiznávala, že byla naivní, o vyvražďování Židů prý neměla tušení a trvala na tom, že na nacistických zvěrstvech nenese žádnou vinu. Pomselová v mládí pracovala pro židovského pojišťovacího agenta. V roce 1933 vstoupila do NSDAP, díky čemuž získala práci v rozhlase. O devět let později si ji nacistický ministr propagandy a osvěty vybral za sekretářku. Joseph Goebbels byl pro ni elegantní muž, který každý den nosil perfektně padnoucí oblek. *„Byl to vynikající herec. Žádný jiný by nedokázal změnit civilizované lidi v křičící pomatence. V kanceláři byl noblesně elegantní a pak ho vidíte jako zuřícího trpaslíka. Nedovedu si představit větší rozdíl,“* vzpomínala Pomselová v dokumentu Jeden německý život, který měl premiéru loni v létě. Podle svých slov byla jen sekretářkou. Tvrdila, že o holocaustu za války téměř nic nezaslechla a rozhodně nenesla vinu za zločiny svých nadřízených. *„Lidé dnes říkají, že by se postavili proti nacistům – a věřím, že to myslí upřímně – ale věřte mi, většina z nich by to neudělala,“* domýšlela se Pomselová. Konec války prožila v Hitlerově bunkru, následujících pět let strávila v ruském zajetí. Po návratu do Německa začala opět pracovat v rozhlase, kde vydržela dalších 20 let. O práci pro Josepha Goebbelse promluvila až na sklonku svého života.

V hlavní a jediné roli vystupuje Kateřina Macháčková.

Foto Alena Hrbková

Uprchlíci

mistran

Pod tímto titulem a s podtitulem *Z nacistického pekla do komunistického „ráje“ a přes Dánsko na západ* vyšla v Praze (nakladatelství Dobrovský) kniha Jespera Clemmensena, která popisuje životní osudy manželů Evy a Jana Ročkových, kteří prošli Terezínem a Osvětimí. *(V našem časopise jsme o Ročkových psali v č. 42 a 43.)* Text je v češtině, přeloženo z dánského originálu.

Kniha dokumentuje jejich život v Praze před i po okupaci, seznámení v Terezíně, následující osudy v Osvětimi a v dalších koncentračních táborech.

Přestože každý životní příběh je na jedné straně jedinečný, na druhé straně jsou si však životní příběhy přeživších podobné. Příběh Ročkových a jejich přátel Reiserových, je však ojedinělý zejména dramatickým útěkem z tehdejšího východního bloku.

Eva a Jan Ročkovi

Ročkovým (podobně jako Reiserovým) se podařilo ve Warnemünde dostat se na výletní loď do Gedseru a v dánském přístavu skočit do vody a doplavat k vytoužené svobodě.

Životopisná kniha vzpomínek začíná položením *Stolpersteinů* na památku rodin Evy a Jana v Praze.

Blahopřejeme

Janě Dubové, roz. Hellerové, k pětadevadesátinám, které oslavila 30. srpna. Vystudovala grafickou školu a dodnes pracuje s počítačovou grafikou.

Předsednictvo Terezínské iniciativy

Mluví za nás

Michaela Vidláková

Asi před 4 lety mi přišel z Německa mail s dotazem, jestli by mě směla navštívit skupina mladých dobrovolníků z organizace Zweitzeugen, že se o mně dočetli na internetu a že by si se mnou rádi něco natočili. Že si uvědomují, jak rychle pamětníků holocaustu ubývá a že brzy už nebude, kdo by ve školách mohl vyprávět o svých zážitcích z té doby, a že je nutné, aby i nadále se mládež dozvídala o všech těch hrůzách, které nacisté způsobili. Vysvětlili, že proto vznikla organizace Zweitzeugen, která rozjíždí program, kdy mladí vyslechnou a zdokumentují některého pamětníka, a že jeho vzpomínky potom budou oni, jako pamětníci pamětníků, svědkové svědků, vyprávět ve školách a v různých projektech pro mládež.

Po tom, jak se u nás neujala snaha získat členy 2. generace, aby pokračovali v pamětnické činnosti a vyprávěli ve školách vzpomínky svých rodičů, jak také tiše usnulo několik projektů s nahrávkami pamětníků pro školy i jak málo ze skupiny dobrovolných lektorů vyškolených před několika lety Židovským muzeem nadále chodí do škol, jsem byla trochu skeptická. Proto jsem si také nedělala příliš mnoho nadějí o budoucnosti onoho německého projektu hrstky mladých amatérů, ale říkala jsem si, že za zkoušku to stojí, a hlavně, že je nutno ocenit motivaci a podpořit dobrou vůli těch nadšenců. A tak chlapec a dvě dívky ve věku 17–20 let přijeli s videokamerou a fotoaparátem do Prahy, nahráli si mé vyprávění, položili povícero otázek, poděkovali – a já čekala, co bude dál. Trvalo to pár měsíců – už jsem myslela, že dobrá vůle asi nestačí, že si vzali příliš velké sousto. Ale přece: najednou přišel přepis mého vyprávění k autorizaci, bylo to dobře zpracované, sestříhané, provedla jsem jen pár drobných oprav a úprav. A asi po roce přišla zpráva, že už s tím byli v prvních 2 školách a že to mělo dobrý ohlas, a navíc, že mezitím jejich organizace už dostala pevnou formu a odborné vedení, získala státní podporu a různé dotace a že jak dobrovolníků,

tak i podchycených pamětníků přibylo. Je z nich teď konsolidovaná organizace, která spojila několik roztříštěných skupin podobného zaměření (Zweitzeugen, Zeugen der Zeitzeugen, Heimatsucher), s týmem dospělých dobrovolníků a 3 profesionálních pracovníků v čele.

Stále jsem s nimi v kontaktu, píší mi, co dělají, dvakrát jsem dostala balíček s milými pozornostmi, posílají mi obrázky, dopisy účastníků besed – už jich mám pořádnou sbírku. Ve všech se dočítám, jak je beseda zaujala, že je to jiné než školní dějepis, a obvykle i dík a obdiv za to, že já jako pamětnice jsem ochotna se o své zážitky podělit. Dostala jsem i 3D záznam z výstavy, kde 14–18letí účastníci třídenního workshopu po seznámení s osudy 4 různých pamětníků obrazem (ke každému 30 kreseb a obrazů) a doprovodným slovem vyjadřovali své pocity. K výstavě vytiskli brožurku o celém projektu, s životopisy pamětníků a s ukázkami výtvorů. Opravdu ale stojí za to projít virtuální ozvučenou prohlídkou výstavy na internetu, musím obdivovat nejen nápaditost, výtvarný výraz, slovní reflexi, ale i práci s počítačem: *https://art.kunstmatrix.com/apps/artspaces/dist/index.html?timestamp=1625999657632#/?external=true&splashscreen=true&language=-de&uid=41549&exhibition=5340886*

Také mi nedávno přišla tištěná brožurka, závěrečná zpráva o činnosti organizace za r. 2020, v roce Corony, kdy jim mnohá naplánovaná činnost bohužel odpadla (odpadlo 15 besed ve školách a 92 workshopů). I tak fungovali alespoň částečně, mj. připravili a on-line vystupovali se 4 různými programy a oslovili asi 2000 posluchačů, kromě několika „zarouškovaných" reálných workshopů uskutečnili i 7 digitálních, také workshop pro učitele, vytiskli 4 brožurky vzpomínek pamětníků, získali několik nových dobrovolných spolupracovníků, k tomu je nutno připočítat 60 vstupů v médiích a na sociálních sítích. Samostatně bádají ve faktografii vztahující se k vyprávěnému tématu. To vše samozřejmě bezplatně, jen materiál a cestovné mají hrazené. Většinou sami současně studují. Můj obdiv k jejich činnosti nadále stoupá.

A tak je mi jen líto, že tady nic takového neexistuje. Vždyť opravdu, kolik je u nás ještě pamětníků, kteří by mohli ve školách vyprávět? A co bude pak?

Letos uplyne 80 let od zahájení transportů do Lodže a Terezína

Tradičně se sejdeme na Novém židovském hřbitově, abychom uctili památku všech, kteří šoa nepřežili.
Tentokrát v pátek 15. října dopoledne v 11 hodin. Ke kameni lodžských položíme květinu.

O den později, tedy v sobotu 16. října, se sejdeme u pamětní desky na zdi hotelu Mama Shelter Prague (dříve Parkhotel) v 16.00 hodin.

Těšíme se i na Vaši účast.

Památník Terezín,
národní kulturní památka

na místech utrpení desetitisíců lidí v letech nacistické okupace již od roku 1947 a jedinečná paměťová instituce svého druhu v ČR.

Nedaleko soutoku Ohře a Labe leží pevnost Terezín. Původně vojenská stavba byla postavená ke konci 18. století. Tvořila ji Hlavní pevnost – dnešní město, a Malá pevnost. Tragickou kapitolou její historie bylo období druhé světové války. V rámci nacistické politiky tzv. „konečného řešení židovské otázky" bylo v Terezíně – Hlavní pevnosti zřízeno ghetto – sběrný a průchozí tábor pro židovské obyvatelstvo před jeho deportací do vyhlazovacích táborů na východě. Malá pevnost vedle toho sloužila jako vězení pražského gestapa, zejména pro příslušníky domácího odboje.

Objekty Památníku Terezín přístupné návštěvníkům

Malá pevnost: věznice gestapa • Národní hřbitov
Město Terezín: židovské ghetto • Muzeum ghetta • bývalá Magdeburská kasárna • Židovská modlitebna • Kolumbárium a ústřední márnice ghetta • Židovský hřbitov s krematoriem

Návštěvu lze absolvovat individuálně a bez předchozího objednání nebo v rámci prohlídky s průvodcem.

Prohlídky s průvodcem

První okruh: Malá pevnost (75 minut)
Druhý okruh: objekty bývalého ghetta Terezín (120 minut)

Rezervace prohlídek

www.pamatnik-terezin/rezervace
tel. +420 416 724 535

Kromě stálých expozic…

čeká na návštěvníky mnoho krátkodobých výstav ve třech výstavních prostorech:

Cely IV. dvora Malé pevnosti
Výstava Pevnost 1980 (Jiří Sozanský a kol.)

Předsálí kina Malé pevnosti
Výstava Mezi životem a smrtí – mezi světlem a tmou (Miroslav Vavřín)

Předsálí kina Muzea ghetta
Výstava Kadiš pro Dabrowu Bialostockou (Mark Podwal)

Otvírací doba

V hlavní návštěvnické sezoně - do přechodu na zimní čas: denně od 8 do 18 hodin.

Na podzim tohoto roku si připomeneme 80. výročí od zahájení deportací Židů z českých zemí a vznik židovského ghetta v Terezíně. Série akcí včetně setkání za účasti bývalých vězňů ghetta vyvrcholí symbolickým Pochodem živých se svíčkami od nádraží v Bohušovicích nad Ohří do Terezína, který se uskuteční 24. listopadu, a kdy tomu bude na den přesně 80 let od příchodu prvního transportu Židů do Terezína. Všechny srdečně zveme, více o akcích se dočtete v průběhu srpna na stránkách www.pamatnik-terezin.cz.

Památník Terezín,
Principova alej 304, 411 55 Terezín
tel.: +420 416 782 225,
e-mail: pamatnik@pamatnik-terezin.cz
www.pamatnik-terezin.cz

PODZIMNÍ PROGRAM PAMÁTNÍKU TICHA

Podzim roku 2021 přináší pro paměťové instituce příběhů šoa dvě důležitá výročí. Velkým datem pro nádraží Bubny bylo vypravení prvního židovského transportu z protektorátní Prahy. Stalo se to 16. října 1941. Pro Památník ticha bude toto osudové datum opět spojeno s tradičním happeningem na pozadí hlubokých lidských příběhů. Prvních pět tisíc občanů židovského původu z Prahy putovalo do Lodže. Ghetto v Terezíně ještě nebylo připraveno. Jeho založení je spjato s tzv. komandem výstavby (Aufbaukommando), jež bylo vypraveno z Prahy 24. listopadu téhož roku. Od počátků židovských deportací letos tedy uběhne 80 let. Osm desítek let dialogů mezi zapomínáním a připomínáním.

nádraží Bubny
středa 22. 9. 17 hodin
Ondřej Kundra: Vendulka – Flight to Freedom, uvedení anglického překladu knihy Vendulka, cesta za svobodou
Putovní výstava kolekce fotografií Jana Lukase je příběhem ikonického snímku. Slavný fotograf jej zachytil v předvečer nástupu do transportu v bytě jedné pražské židovské rodiny. Obraz holčičky Vendulky s deportačním číslem zaujal redaktora týdeníku Respekt Ondřeje Kundru. Desítky let po válce začal pátrat po jejím dalším osudu. Expozice Památníku ticha je dialogem knihy a dobových fotografií. Již nějakou dobu putuje světem také její anglická podoba a nyní k ní vychází také překlad knihy, jejž na nádraží Bubny slavnostně uvedeme do veřejného povědomí.

nádraží Bubny
sobota 25. 9. 10–12 hodin
David Vaughan / Tomáš a Martin Welsovi: „Sancta Familia" + procházka Zdeňka Lukeše okolím nádraží Bubny
Autorská prezentace knižní vzpomínky na rodinu Welsovu - domácí rodinné dramatizace všedního dne zasazené do atmosféry Prahy krátce před vypuknutím druhé světové války. Slavný architekt Rudolf Wels spojil svůj život s Prahou 7, kde vybudoval několik funkcionalistických domů. Odsud byl deportován s rodinou do Terezína. Všichni zahynuli při vyvraždění rodinného tábora v Osvětimi. Na autorské čtení naváže literární procházka, kterou doplní Zdeněk Lukeš svým odborným výkladem.

nádraží Bubny
pondělí 4. 10. 17 hodin
Lenka Horňáková-Civade: Symfonie o novém světě
Autorská prezentace knihy navazující na příběh Vladimíra Vochoče, bývalého československého konzula v Marseille, kterému se na počátku druhé světové války podařilo zachránit stovky lidských životů.

nádraží Bubny
středa 6. 10. 17.30 hodin
Invisible I. / Hannah
Autobiografické představení o nevšední herečce a zpěvačce Haně Frejkové jako archeologie osobní minulosti v režii Miřenky Čechové a produkci Tantehorse.

dům U Černé Matky Boží, nádraží Bubny
13. 10.– 28. 11.
Výstava: Pavel Dias, „Torzo, vzpomínky pro budoucnost"
Expozice třicetiletého svědectví návratů na stigmatizovaná místa bude unikátní vzpomínkou na nedávno zesnulého fotografa Pavla Diase, ale také zamyšlením nad současným přístupem k tématu, se kterým pracujeme. Výstava je připravena ve spolupráci s Uměleckoprůmyslovým museem v Praze. Otevírací doba *Galerie U Černé Matky Boží*: úterý 10–20 hodin, středa–neděle 10–18 hodin.

nádraží Bubny
sobota 16. 10. 17 hodin
Bubnování pro Bubny 2021
Tradiční veřejný happening s vážným podtextem opětovně připomene první židovský transport vypravený z okupované Prahy před osmdesáti lety. Již posedmé budeme společným úsilím rušit nepatřičné ticho pasivního přihlížení událostem, které se neměly stát.

1.– 13. 10.
Předpremiéry filmu *Zpráva*
Památník ticha připravuje k zahájení distribuce nového hraného filmu o útěku Rudolfa Vrby a Alfreda Wetzlera z Osvětimi experimentální uvedení snímku pro školy a pro zájemce o téma v místech působnosti aktivních židovských komunit. Režisér Peter Bebjak se rozhodl svým filmem oslovit především mladou generaci. Cyklus projekcí má otevřít tvůrčí diskusi k tomu, jak dnes podobné příběhy reflektovat.

Bio Oko
sobota 13. 11.
Festival nezlomni a obětovaní 2021
– festival dokumentárních filmů Muzea paměti XX. století
Sobotní filmové dopoledne Památníku ticha pro rodiny s dětmi, které zajímá minulost spojená s velkými příběhy 20. století. Vybrané dokumentární filmové ukázky k válečným osudům budou doplněny besedou s autory.

Upřesnění programu:
www.bubny.org

PAMÁTNÍK TICHA SE PŘIPOJUJE K CYKLU PARTNERSKÝCH PAMĚŤOVÝCH INSTITUCÍ K 80. VÝROČÍ POČÁTKŮ DEPORTACÍ ČESKÝCH ŽIDŮ DO GHETT A KONCENTRAČNÍCH TÁBORŮ

Památník ticha

1941 80let 2021

VĚČNÁ NADĚJE

4. ročník hudebního festivalu nejen terezínských skladatelů

Věčná naděje

Program festivalu Věčná naděje 2021

24. říjen 2021, 19.30
Státní opera
členové orchestru a sólisté Státní opery
Olga Machoňová Pavlů – dirigentka
Vilém Veverka – hoboj

26. říjen 2021, 19.30
Kostel sv. Vavřince
Adam Skoumal – klavírní recitál

4. listopad 2021, 19.30
Michnův palác
Graffovo kvarteto

5. listopad 2021, 19.30
Kostel sv. Šimona a Judy
PhilHarmonia Octet
Roman Janál – baryton

7. listopad 2021, 11.00
Stavovské divadlo
Brundibár
Dětská opera Praha

V rámci projektu připomenutí
80 let vzniku ghetta Terezín:

10. listopad 2021, 19.30
Winternitzova vila
Dr. Z. Peterová, doc. PhDr. V. Blodig, CSc. – přednáška „Život a hudba v Terezíně"
Kristina Fialová – viola

23. listopad 2021, 19.30
Španělská synagoga
Bente Kahan
Ronen Nissan
NFM Leopoldinum Orchestra

www.vecnanadeje.org

ALEF PRE storage one MINISTERSTVO KULTURY Accolade Státní fond kultury ČR

musica non grata

Mezinárodní hudební a kulturní projekt **Musica non grata** přibližuje bohatý pražský hudební život na začátku 20. století a mezi dvěma světovými válkami, který byl v období nacionálního socialismu ze značné části ochromen. Umělecky a vědecky orientovaný projekt nabízí milovníkům opery, divadla a vážné hudby čtyřletý cyklus jevištních produkcí, koncertních provedení oper, symfonická a komorní díla pronásledovaných skladatelů.

www.musicanongrata.cz

Projekt Musica non grata organizuje Národní divadlo za finanční podpory Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v Praze.

S podporou:

Národní divadlo

Velvyslanectví
Spolkové republiky Německo
Praha

Ti, kdo zachraňovali
(volné pokračování z předchozích čísel časopisu)

Michaela Vidláková

Stále znovu nacházím zprávy o lidech, kteří pomáhali Židům uniknout před smrtelným nebezpečím, a někdy mne až překvapí, kdo byl ochoten se takto angažovat. Tehdy ještě nevládla globalizace, a tak pro Evropana patřily země jako Japonsko, Čína, Írán k těm exotickým – a jistě tomu bylo i naopak. Mezi ty, kteří zachraňovali, patří totiž i lidé zdaleka: Číňan **Feng-Šan Ho,** Japonec **Čiune Sugihara** a Íránec **Abdol Hossein Sardari**. Tak mě napadlo: k exotickým zemím patřil tehdy jistě i Vietnam. Dnes u nás žije dost Vietnamců a jsou společností celkem tolerováni, protože se o nich ví, že většinou pilně pracují, bývají úslužní, neagresivní, jejich děti patřívají mezi snaživé žáky. Přesto, kdyby oni byli v nebezpečí, kolik by se tu našlo lidí ochotných pro ně riskovat, třeba i jen kariéru?

Čiune Sugihara

Čiune Sugihara, 杉原　千畝**,** (1. 1. 1900 – 31. 7. 1986) se narodil v Japonsku v prefektuře Gifu. Vystudoval na univerzitě v Japonsku angličtinu, po vojně v Koreji (tehdy patřila k Japonsku) pokračoval ve studiu jazyků, naučil se ještě rusky a německy. Jako zaměstnanec ministerstva zahraničí pracoval v Číně, později v Mandžusku, loutkovém státě pod japonským vlivem, kde se mj. zúčastnil vyjednávání se Sovětským svazem. Postupně se stal expertem na ruské (sovětské) záležitosti. V r. 1935 se vrátil do Japonska a v r. 1939 byl jmenován japonským vicekonzulem v Kaunasu v Litvě. Samozřejmě nebyl tam jen jako reprezentant, jeho úkolem bylo podávat zprávy o dění v celé oblasti a o plánech SSSR a Německa pro blízkou budoucnost. Japonsko sice ještě nebylo ve válce, ale bylo členem osy Berlín–Řím–Tokio, už se profilovalo jako Hitlerův spojenec. V r. 1940 SSSR anektoval Litvu a mnoho židovských uprchlíků z Polska, kteří do Litvy uprchli po začátku války, a také litevských Židů se snažilo uniknout sovětskému panství. To ještě ani nevěděli o následném vývoji války. Nastal hon na výjezdní víza, celkem lhostejno kam, jen pryč, pryč, pryč. Evropa a USA byly nedostupné. Proto stovky a tisíce žadatelů o vízum přicházely i na japonský konzulát. Zejména rabíni, inteligence, vedoucí osobnosti židovského života a různě politicky či odborově organizovaní vnímali hrozící nebezpečí. Japonsko nicméně bylo ochotno vydávat vízum pouze jako průchozí, tedy pouze osobám, které měly zajištěn pobyt ve třetí zemi a navíc měly i dostatečné finanční zdroje, což tito uprchlíci nebyli schopni splnit. V té době pracoval v Litvě i holandský honorární konzul Jan Zwartendijk, který poskytoval platná víza do zemí, kam to šlo nejsnáz – Curaçao nebo Surinam, ale nebylo jich dost. Osobám bez těchto náležitostí však japonské ministerstvo Sugiharovi přísně zakázalo japonská víza udělovat. Ale stalo se něco pro ukázněné Japonce zcela neobvyklého: Sugihara neposlechl a vydával víza dál, dokonce vyjednal se sovětskými orgány jejich držitelům volný průjezd po transsibiřské magistrále. Byl si přitom vědom, že riskuje svou životní kariéru diplomata, možná ohrozí budoucnost své rodiny, ale byl přece samuraj – a měl lidské svědomí. Horečně začal vypisovat a razítkovat víza, dokonce i společná pro celé rodiny, za den jich stihl vydat tolik, kolik normálně za měsíc. Dokonce připravil i bianco podepsané a orazítkované formuláře, které pak ještě vyhazoval čekajícím z okénka vlaku, když byl konzulát 4. září 1940 uzavřen a on musel narychlo odjet. Pravděpodobně se mu tak podařilo umožnit odjezd až 6000 židovských uprchlíků. V Japonsku se jich pak ujímal JDC, židovská pomocná organizace.

Sugihara posléze působil v Královci – tehdy Königsberg ve Východním Prusku, později nějakou dobu v Praze a poté v Bukurešti. Když Sověti okupovali Rumunsko, Sugiharu i s rodinou zajali a drželi 18 měsíců jako válečné zajatce – bez ohledu na jeho statut diplomata. V r. 1947 se konečně mohl vrátit do Japonska, kde však skutečně byl propuštěn z diplomatických služeb – jako důsledek jeho činnosti v Litvě. Žil a pracoval dál, neznámý běžný občan. Když se roku 1984 Izrael rozhodl udělit mu titul Spravedlivého mezi národy, Čiune Sugihara byl už nemocen, a tak vyznamenání v Izraeli místo něj převzali jeho žena a syn. A teprve po jeho pohřbu, na nějž se sjelo mnoho hostů, mezi nimi významné osobnosti, i japonská vláda uznala jeho zásluhy. Sám svou pomoc zdůvodnil: „Nemohu přece nechat zemřít lidi, kteří ke mně přišli s prosbou o pomoc, když jim smrt hleděla do očí.“

Feng-Šan Ho

Další zmíněný zachránce, **Feng-Šan Ho,** 何鳳山 (10. 9. 1901 – 28. 9. 1997) byl v r. 1938 čínským diplomatem v Rakousku. I když vyrostl v Číně

jako sirotek, dotáhl to na studia v Německu, byl vzdělaný, mluvil několika jazyky. V době, kdy všechny národy, které se zúčastnily schůzky v Evianu velkými slovy vyjadřovaly podporu pronásledovaným Židům, ale *„skutek utek“* pokud šlo o vydávání víz – kvóty zůstaly malé a ani ty nebyly vždy vyčerpány, pokud ti, kteří chtěli odejít, neměli dost finančních zdrojů nebo nějakého garanta v dané zemi, v té době, Dr. Ho vydával víza rakouským Židům do Šanghaje. Nebylo sice snadné tam dojet – znamenalo to zaplatit nemalé náklady na cestu a získat lístek na loď. Ale ne každý tam dojet chtěl, mnohým stačilo, že unikli z Rakouska a všelijakými cestami pak doputovali do dalších zemí, které to nebraly s přijímáním uprchlíků tak striktně. Jeden z uprchlíků vzpomínal, že byl žádat na 50 konzulátech a všude byl odmítnut, zatímco Ho Feng-Šan ochotně poskytl vízum celé jeho 20členné rodině. Rakousko patřilo již Německu, a tak přímým nadřízeným konzula v Rakousku byl čínský vyslanec v Berlíně, jemuž záleželo na bezproblémových stycích s hitlerovským Německem. Když se dozvěděl o vydávání víz rakouským Židům, přísně to zakázal. Nicméně Dr. Ho neposlechl a dokonce i po zrušení konzulátu si otevřel na vlastní náklady kancelář a zásoben formuláři a razítkem ve vydávání víz pokračoval až do r. 1940, kdy byl z Vídně odvolán. Odhady počtu jím zachráněných jdou do tisíců – po válce byl nalezen průkaz z té doby vydaný v Rakousku s číslem 4000 – a nejspíš nebyl posledním z vydaných.

Po válce se o své činnosti nikomu a nikde nezmínil, ani vlastním dětem. Zemřel v r. 1997. 3 roky poté, v r. 2000, byl Státem Izrael jmenován Spravedlivým mezi národy, vyznamenání ovšem převzaly až jeho děti.

Dalším diplomatem, který pomáhal Židům zachránit se před nacisty byl **Abdol Hossein Sardari,** عبدالحسین نیک‌پی سردری (1914–1981). Narodil se v Íránu, v Teheránu, v královské rodině Quajar. Odejel na studia do Švýcarska, kde r. 1936 dostudoval práva a již v r. 1937 se stal íránským diplomatem v Paříži. Ovšem tři roky nato Paříž padla do rukou Němcům a vyslanectví se stěhovala do Vichy, do neobsazené části Francie, ale jeden zástupce obvykle zůstával v obsazené Paříži. A právě za Írán se tím zástupcem stal 26letý Sardari. Podařilo se mu přesvědčit německou okupační správu, že íránští občané židovského původu spadají pod ochranu íránského státu a jeho legislativu, a tudíž na ně neplatí zaváděná protižidovská opatření. Skutečně získal příslib, že žádnému íránskému občanovi nebude ublíženo. V Paříži v té době žila poměrně veliká židovská pospolitost původem z Íránu, která tak byla ochráněna, ale když začaly deportace, obrátili se na Sardariho, jestli by pomohl i dalším ohroženým Židům – a Sardari, člověk respektující dávné perské tradice, kdy Cyrus Velký propustil Židy z babylonského zajetí a poskytl jim značná práva, ze své zásoby prázdných pasových formulářů začal „vyrábět“ i další íránské občany, které tak zachránil před deportací. Kolik jich bylo, není přesně známo, ale počet se odhaduje na mnoho set.

Abdol Sardari Quajar po válce zůstal v diplomatických službách, byl vyslancem v Belgii. V r. 1952 se musel vrátit do Teheránu a najednou mu začali vytýkat jeho neoprávněné vydávání íránských pasů – a tím i udělování íránského občanství. Trvalo tři roky, než se mu podařilo se rehabilitovat a znovu získat reputaci. Naopak od židovských organizací obdržel za svou činnost několik vysokých ocenění. Stejně ale pak brzy opouští diplomatické služby a stěhuje se do Londýna. Nejhorší tragédií jeho života byl však rok 1979, kdy v Íránu propukl převrat, šáh byl zbaven moci, někteří Sardariho příbuzní byli zavražděni. Cesta domů pro něj byla už navždy zavřena.

Zpracováno podle článků z internetu, zejména:

https://www.jewishvirtuallibrary.org/chiune-sugihara (určitě stojí za přečtení celé!)
https://en.wikipedia.org/wiki/Chiune_Sugihara
https://www.aish.com/ho/p/Feng-Shan-Ho-Hero-Who-Saved-Thousands-of-Jews.html
https://en.wikipedia.org/wiki/Abdol_Hossein_Sardari

Abdol Hossein Sardari

Žadatelé o víza v Litvě před japonským konzulátem

Jeden z terezínských…

Siegfried Braun (28. 12. 1893 Mohelnice – 23. 10. 1944 Osvětim). Před deportací transportem Df z Ostravy do Terezína žil v židovské nemocnici a starobinci v Ostravě-Přívoze. Z Terezína byl deportován do Osvětimi transportem Et. A zde končí informace o této osobě v ostravských archivech, ačkoli jde o významnou osobnost v boji o lepší postavení invalidů ve světě zdravých lidí.

Pro další informace se musíme přesunout na stránky rakouského časopisu „Der Krüppel“, který Siegfried Braun založil a kde se o něm dozvídáme víc:

Siegfriedův otec byl moravský podnikatel. Siegfried navštěvoval gymnázium v nedaleké Olomouci, když ve věku 12 let onemocněl a měsíce trpěl bolestivým zánětem kloubů. Stanovení diagnózy u nemocného adolescenta bylo tehdy obtížné, následující terapie byly zdlouhavé. Rodina se radila s řadou lékařů, lékařská pomoc ale nebyla příliš úspěšná. Když byl opět údajně „zdravý “, nohy, ruce a tělo byly zmrzačené, paže ztuhlé. Později na něj jiný lékař použil nový lék a od té doby dokázal pohybovat alespoň hlavou a rukama. Siegfried Braun byl proto v každodenním životě závislý na asistenčních a pečovatelských službách „Poradenského centra pro mrzáky“ a pohyboval se s pomocí invalidního vozíku. Náklady na lékařskou péči v té době mohly pro rodiče představovat enormní finanční zátěž, protože v této době pro osoby samostatně výdělečně činné neexistovalo žádné sociální zdravotní pojištění.

Z těchto důvodů se v roce 1913 přestěhoval z Olomouce do Vídně v naději, že se splní velké sliby, které mu dal primář Dr. Kienast jako vedoucí bývalého sociálního sdružení pro mrzáky „Leopoldineum“ a slavný ortoped prof. Lorenz jako vedoucí univerzitní kliniky. Jeho zdravotnímu stavu to sice nepomohlo, zasadili se však alespoň o to, aby získal trochu peněz. Vcelku mu to ale přineslo zklamání. Jak sám později píše (Der Krüppel, 9/10 1934, s. 37), jejich konečný verdikt zněl, aby šel do „Siechenhausu“, do domova pro chudé nemocné a mrzáky. To má být rada pro mladého 22letého člověka? Dobře, řekl si, nic jiného mi asi nezbývá, ale pokusím se něco udělat. A tak se Siegfried Braun snažil zlepšit postavení sobě podobných ve společnosti. Chtěl docílit toho, aby břemeno péče o postižené neleželo na rodině, ale na státu. V roce 1926 založil „První rakouskou pracovní skupinu“. Cílem organizace byla pomoc mrzákům, jejichž poškození nebylo způsobeno ani vojenskou službou, ani výdělečným zaměstnáním, a proto neměli žádnou podporu ani důchod. Organizace začala např. hledat a vytvářet pracoviště pro postižené. Založil i již zmíněný časopis, který pomáhal postiženým získat potřebné informace.

Jaký byl jeho život ve třicátých letech, je ještě stále do značné míry neznámé. Avšak brzy poté, kdy bylo Rakousko „připojeno“ k Hitlerově německé říši, 13. září 1939 byl Siegfried Braun, jehož povolání je označeno jako speciální pedagog, zatčen. Žil totiž ve Vídni bez přihlášení. Byl nacistickým státem prohlášen za Žida, i když jeho židovská identita doposud podle všeho v jeho životě nehrála žádnou roli. Jeho stopa se poté ztrácí.

Objevuje se až později, kdy žil v Moravské Ostravě v židovské nemocnici spojené se starobincem, která ale byla zlikvidována transportem Df z Ostravy do Terezína 20. 9. 1942. I v prostředí koncentračního tábora Terezín prosazoval pomoc při vzdělávání, byl organizátorem a patronem antifašistických přednášek. I přes své těžké postižení dokázal Siegfried Braun žít užitečný život, který však ve věku 51 let skončil v Osvětimi.

Ve stoleté historii hnutí zdravotně postižených v Rakousku je Siegfried Braun považován za klíčového zakladatele a aktivistu prvního hnutí zdravotně postižených. Bojoval za sociální pokrok, zabýval se problémy a politickými požadavky, které i v EU trvají dodnes.

Libuše Salomonovičová

MAX M. LIVNI: VZPOMÍNKY

Dokončení z minulého čísla

Nějaký čas jsem byl v truhlárně, krátký čas jsem dělal elektrikáře, sem tam v zeleninové zahradě a nejdéle jsem transportoval stavební materiál. To musím vysvětlit – do Terezína byly z celé okupované Evropy dopraveny pohřební vozy – na nich se v Terezíně transportovalo všechno – staří lidé, malé děti, chléb, stavební materiál, mrtvoly… Netahali je koně, ale 10 až 12 mužů.

V létě 1943 jsem stavěl dřevěné baráky venku mimo ghetto. Neznali jsme jejich účel, takže dávaly podnět k mnoha řečem. Jednoho večera, zatímco byl v ghettu vydán zákaz vycházení, jako vždy, když přijely nové transporty, byla přivezena velká skupina dětí. Říkalo se, že mají jet do Švýcarska výměnou za německé zajatce. V naprosté izolaci od obyvatel ghetta se o ně začali starat vychovatelé a zdravotníci, kteří se k tomuto úkolu dobrovolně hlásili. Někteří z těchto pracovníků byli moji přátelé a známí. Navzdory přísné karanténě jsme od nich měli občas zprávy a některé z nich byly velice zvláštní. Děti přijely z polského Bialystoku a byly ve špatném tělesném stavu. Když měly jít do sprch, odmítaly tam vstoupit a pořád opakovaly: „Plyn, plyn…!“ Jejich průvodci je nakonec přesvědčili, že tohle jsou opravdu sprchy, a ne plynové komory, jak si děti myslely, zřejmě na základě zkušeností z Polska. Po nějaké době byly děti spolu se svými opatrovníky deportovány. Po válce jsem se dozvěděl, že tento transport nejel do Švýcarska, ale přímo do osvětimských plynových komor.

Po dvou nebo třech měsících jsme se s bratrem rozhodli, že pro naše rodiče zařídíme lepší životní podmínky. Našli jsme vchod do sklepa, plný odpadků a kamení, který jsme po pracovní době vyklízeli a čistili. Potom jsme „šlojzli“ (slangový výraz pro kradení) dřevo, ze kterého jsme udělali okno, dveře, dvě postele a malý stolek. A za pár týdnů byl „soukromý bejvák“ hotový. Dodatečně jsme dostali stavební povolení a naši rodiče se nastěhovali. Rudi a já jsme je navštěvovali skoro každý den po práci a pili jsme s nimi „Ersatz“ – náhražkové kafe. Ostatní příbuzní také občas přišli, vznikla tu „základna“ naší rodiny v ghettu. Jeden z mých bratranců zde dokonce slavil zasnoubení! To, že jsme pracovali, způsobilo, že jsme dostávali větší dávky jídla než naši rodiče, někdy jsme zvládli „zorganizovat“ dodatečné jídlo, a tak jsme jim mohli alespoň trochu pomoci.

Většina nás mladých žila v rámci mládežnického hnutí v „komunách“, kde se někdy rozdělovaly přídavky jídla – zejména nemocní členové dostali navíc chleba a cukr ze společných zásob.

Chci ještě dodat, že po celou tu dobu v ghettu jedl otec jen košer jídlo – nedotkl se masa a to málo, které dostával, vyměnil za chléb a jiné jídlo. Nesnažil se ovlivňovat nás chlapce, akceptoval, že jíme všechno, co se jíst dá, kvůli těžké fyzické práci. Ale možná tušil, že my dva už nejsme věřící, ačkoli jsme se to snažili před rodiči skrývat.

Život v Terezíně byl řízen jediným slovem: Transporty. Nepřetržitě přijížděly z různých zemí, ale hlavně nepřetržitě odjížděly „na Východ“, jak jsme věděli. Neexistovaly žádné spolehlivé zprávy, jen šeptanda. Většina vězňů nevěděla nic o „konečném řešení“ – o vyhlazovacích táborech v Polsku a na jiných místech, o zabijáckých komandech… Říkalo se, že život „na Východě“ je velmi těžký – hlad, nemoci, těžká práce. Nacistům se dlouho dařilo skrývat pravdu. Naši naivitu a nevědomost dobře ilustruje následující příklad: měli jsme s kamarády zařazenými do transportu domluvený kód, který měl umožnit, abychom se dozvěděli o skutečných poměrech „na Východě“. Jednoho dne jsme dostali od přítele, který opustil Terezín, dopisnici – podle předpisů měla pětadvacet německých slov psaných „tiskace“. Jako adresa odesílatele byl uveden „Pracovní tábor Birkenau“ – o tom jsme předtím nikdy neslyšeli…

Náš přítel Rudi Rosen psal o neškodných záležitostech, jako „jsem s přáteli, pracujeme…“ a podepsal se „Rudi Namut“. Namut znamená v hebrejštině (kterou se mnozí z nás naučili v přípravě pro Palestinu) „zemřeme“. Pamatuji si posezení se skupinou přátel v podkroví, studovali jsme dopisnici a analyzovali ji. Shodli jsme se: podmínky v „Birkenau“ jsou zřejmě velmi tvrdé, možná je Rudi R. nemocný a deprimovaný, a to je důvodem pesimistického zakódovaného podpisu. Nedlouho na to od něj přišla další dopisnice, znovu z Birkenau. V ní sklonil některá písmenka v opačném směru než zbytek. Tato písmena, krok za krokem, dala dohromady německé slovo „Gastod“ (smrt plynem). Zkoušeli jsme znovu dekódovat význam a dospěli jsme k závěru, že Rudi R. asi pracuje v továrně na jedovaté plyny a kvůli pracovním úrazům lidé umírají. Nikdo z nás nemohl vědět o plynových komorách, kde byly systematicky zabíjeny masy lidí… (Poznámka: Rudi Rosen přežil.)

Život v Terezíně byl velmi tvrdý. Sužovala nás všemožná havěť – blechy, štěnice – a panovaly zde mimořádně špatné zdravotní podmínky. Ale i tady byly rozdíly: nejhůře na tom byli staří lidé bez rodin. Ti dostávali velmi malé dávky potravin a neměli žádný jiný způsob jak si sehnat další jídlo. Přirozeně také trpěli všemi druhy nemocí, neměli dost síly, aby vydrželi vyčerpávající čekání ve frontách a také nemohli „kšeftovat“… Nemluvě o jejich sociální izolaci. Tato část vězňů také nejvíc umírala. Mladí, zdraví lidé v aktivním věku na tom byli lépe. Nejlépe na tom byli přirozeně ti, kdo měli v práci co do činění s jídlem – kuchaři, pekaři, rozvážeči brambor a dalších potravin a také zemědělci. Někde uprostřed byli řemeslníci, kteří mohli prodat svou dovednost za jídlo.

My, členové sionistických mládežnických hnutí (podle nacistických pravidel nezákonných), jsme po pracovní době organizovali všelijaké druhy aktivit, abychom smysluplně zužitkovali naše volno i v podmínkách ghetta. Učili jsme se hebrejsky, hodně jsme četli a diskutovali a také sportovali a soutěžili. Jednou z velmi užitečných aktivit byla akce „Yad Tomehet“ (Pomocná ruka): Obvykle dva mladí lidé společně navštívili staré a nemocné vězně, aby jim uklidili, větrali ložní prádlo a poskytli různé služby, někdy „jen“ seděli a povídali si s nimi.

V roce 1944 jsem také byl jedním z mnoha lidí, kteří byli zapojeni v takzvané „Zkrášlovací akci“. Nacisté, aby zabránili zvěstem šířícím se na Západě a v neutrálních zemích ▶

ohledně nelidského zacházení Němců se Židy, nechali ghetto „zkrášlit“. Domy byly nabíleny, hustota obyvatelstva byla snížená (deportací na Východ), byla vybudována hřiště, kavárna, banka, obchody atd. Ghetto navštívila delegace Mezinárodního červeného kříže a jeho členové byli samozřejmě tímto „potěmkinovským“ ghettem oklamáni. Nikdo se neodvážil říct pravdu – nikdo nemohl vědět, který z návštěvníků byl esesák v civilních šatech nebo Švýcar či Švéd.

V ghettu byl bohatý kulturní život – přednášky, představení, koncerty atd. Náš otec také přednášel. Já osobně jsem se neúčastnil mnoha takových aktivit, myslím, že jsem si na to nenašel čas. Měl jsem přítelkyni, se kterou jsem strávil hodně času – procházeli jsme se, diskutovali o knihách, o sionismu, socialismu, mládežnickém hnutí, o kibucech a o tisíci dalších věcech. I přes nelidské podmínky jsme byli mladí, chlapci a děvčata se zamilovávali, byl humor a dokonce i hlad a utrpení byly objekty pro vtipy.

Ale nakonec byla naprostá většina z nás deportována. Můj bratr Rudi a já jsme byli v prvním z 10 transportů poslaných do Auschwitz–Birkenau na podzim 1944. Opustili jsme Terezin 28. září v dobytčácích – kolem 2500 mužů a chlapců (přežilo nás 370). Nákladní vůz byl zamčený, jen u stropu byla dvě malá zamřížovaná okýnka. Stráže SS seděly v brzdařské kabině každého vozu. Někdy jsme slyšeli střílení – esesáci stříleli na vězně, kterým se nějak podařilo uniknout z vlaku. Patřil jsem k těm drobnějším v našem vagónu, ostatní mě několikrát zvedli na ramena, abych vykoukl ven. Když jsem uviděl jméno vlakové stanice, města nebo jiná znamení, nahlásil jsem to ostatním, vždycky se ve vagonu našel někdo, kdo to místo znal. Tak jsme naši cestu sledovali na myšlené mapě – nejprve na sever, poté na východ, směrem na Slezsko. Vlak často stavěl, měli jsme s sebou jen trochu jídla a žádnou vodu.

✡ ✡ ✡

5. OSVĚTIM-BŘEZINKA

Večer, po velmi zdlouhavé cestě, vlak definitivně zastavil. Dveře se otevřely a zvenku se ozval řev: „Všichni ven, rychle, rychle, nechte všechna zavazadla ve vagonu, vezmete si je později!“ To, co jsme uviděli, bylo jako noční můra: v pozadí se tyčily čtyři obrovské žhnoucí tovární komíny chrlící hustý čpící kouř, blíže k nám stály dlouhé řady nízkých baráků, ještě blíže zdvojený plot z ostnatého drátu, jenž byl namotán na porcelánových izolátorech a zjevně nabit elektřinou. V pravidelných odstupech trčely z plotu strážní věže s ozbrojenými hlídači. Reflektory snímaly všechny směry a plot měl vlastní osvětlení. Před ním stál ozbrojený řetěz stráží SS, někteří s uvázanými psy. A pak tam byla řada lidí v pruhovaných uniformách, křičící na nás lámanou němčinou. Až do té doby jsme nikdy před tím neviděli vězeňský oděv, na sobě jsme stále ještě měli vlastní oblečení z domova. Ti, co nevyskočili z vagonu dost rychle, byli biti palicí. Jeden po druhém jsme byli řazeni do jednoho zástupu. Před námi byl stupínek s několika esesáky a nad nimi prudká světla. Mluvení bylo zakázané.

Náhle se ke mně jeden z pruhovaných vězňů přiblížil, nepoznal jsem ho, ale on mi německy zašeptal do ucha: „Předstírej, že jsi starší!“ Přede mnou bylo jen asi deset lidí. Rychle jsem přemýšlel: jestliže mi neznámý vězeň navzdory zákazu mluvení dal tuto radu, muselo to být velmi důležité! Když jsem se dostal ke stupínku, uviděl jsem před sebou dobře vyhlížejícího důstojníka SS – později jsem se dozvěděl, že to byl pověstný dr. Mengele – v prvotřídní uniformě a dokonale vyleštěných vysokých holínkách. Jeden ze strážných po jeho boku se mě zeptal: „Věk?“ Zkusil jsem se postavit rovně a vzpřímeně a hlasitě jsem vojenským způsobem odpověděl: „21 !“ (Bylo mi teprve 18 a byl jsem malý a drobné postavy.) „Zdravý?“ byla následující otázka. „Ano, pane,“ řekl jsem. Mengele mě nasměroval švihnutím gumových rukavic, které držel v pravé ruce, doprava, kde již stála skupina ostatních. Můj bratr mě následoval. Druzí byli posláni opačným směrem – nevěděli jsme, jaký byl mezi námi rozdíl. Když bylo v naší skupině okolo třiceti vězňů, byli jsme posláni pryč mezi ploty, doprovázeni dvěma esesáky. Po nějakých 150 metrech nám bylo nařízeno zastavit. „Pokud máte nějaké cennosti – hodinky, prstýnky, peníze a tak podobně, odevzdejte je teď, jinak vám budou později odebrány násilím,“ řekl jeden z hlídačů. Můj bratr a já jsme nic neměli, ale ostatní vydali svůj majetek. Zjevně malý osobní obchod SS. Jeden z nás nových vězňů se odvážil zeptat, kde jsou naši přátelé poslaní na druhou stranu. „Odešli do tábora pro lehčí práci,“ zněla odpověď. A tak jsme, aniž bychom to věděli, přežili naši první selekci.

Byli jsme zavedeni do veliké místnosti nesoucí název: „Entlausung“ – (odvšivování). Všude kolem na stěnách byly očíslované věšáky. Jeden esesák, stojící na stupínku, nařizoval: „Nyní půjdete do sprch. Ponechte veškeré oblečení na věšácích a nezapomeňte čísla – oblečení bude dezinfikováno a po sprše si ho budete moci opět vyzvednout. Nechte si jen boty a pásky.“ Znovu se projevila naše naivita: vždy jsme byli povinni mít u sebe průkaz totožnosti, ale kdybychom ho ponechali v našem oděvu, naše dokumenty by mohly být v průběhu dezinfekce poškozeny, co potom budeme dělat? Rozhodl jsem se, že se zeptám. Do té doby jsem ještě nerozuměl táborové „etiketě“ a nebál se příslušníků SS, to se mělo brzo změnit. Úplně nahý jsem přistoupil k esesákovi, stoupl si zpříma s rukama u neexistujících švů kalhot a zeptal se: „Máme ponechat své průkazy v šatech, nebo si je vzít s sebou do sprchy?“ Oslovený se zvláštním posměchem odpověděl: „Nechte je v šatech.“ Otočil jsem se, odešel, a tak tam průkazy zůstaly. Samozřejmě – již nikdy jsme naše průkazy či oblečení neuviděli.

„Staří“ vězni oholili celá naše těla a polili nás pálivou dezinfekční tekutinou. Procházeli jsme skrz horké a studené sprchy, poté jsme dostali spodní prádlo – mé bylo vyrobeno z talitu (modlitební šál) – a různě obnošené oblečení. Nakonec, když jsme se mokří a prochladlí dostali ven, byl již úsvit. Bez vlasů a v různorodém oblečení jsme

se tak změnili, že jsme nemohli poznat jeden druhého – a začali jsme se smát.

Kápo (táborový předák) vedl naši skupinu celým táborem k jednomu z baráků, u jehož vchodu jsme se seřadili. Dostali jsme ešusy, Už si přesně nepamatuji, co všechno následovalo – přidělovali nás do pracovních oddílů, fasovali jsme ešusy… Vše kolem nás působilo beznadějně, viděli jsme jen baráky, mokrou blátivou zem, elektrický plot se strážními věžemi, komíny chrlící oheň a všudypřítomný kouř. Zástup postupoval pomalu. Náhle jsem na zablácené cestě mezi baráky uviděl chlapce ve vězeňském oděvu, kterého jsem na dálku rozpoznal. Byl to náš vzdálený bratranec, v té době snad šestnáctiletý, který byl asi rok před námi společně se svými rodiči deportován z Terezína (jeho otec, dr. Šimon Adler, byl učitelem židovského náboženství v Praze. Byl tlustý, nosil brýle a nepochybně nikdy před tím manuálně nepracoval. Jeho matka byla drobná a také brýlatá. Ani jeden z nich nebyl atletické postavy). Když se chlapec přiblížil, šeptem jsem na něj zavolal (bez ohledu na zákaz mluvení) jeho přezdívkou – „Wolfi!“ Podíval se mým směrem a po té, co mě a mého bratra rozpoznal, k nám přišel. Řekl nám, že v táboře pracuje jako „pipel“ (v táborovém slangu kurýr).

Řekl nám, abychom zůstali na našich místech, aby nás zase našel, že se ihned vrátí, a proto jsme zpomalili a zařadili se do zadní části řady tak, abychom se nedostali do baráku dříve, než se vrátí. Skutečně přišel a vzal si nás stranou, aby si s námi mohl promluvit. (Náš kápo souhlasil, protože ten kluk byl v podstatě jeho kolega.) Zeptal jsem se ho na jeho otce, on ukázal na jeden z komínů a řekl: „Je tam.“ A když jsem se ho zeptal na matku, odpověď zněla stejně. Bylo těžké tomu porozumět. Věděli jsme, že jsme ve Slezsku a ve škole jsme se učili, že zde jsou uhelné doly a ocelárny, a proto jsme si mysleli, že komíny právě k takovéto továrně patří. „Tvoji rodiče pracují v ocelárně?“ nevěřícně jsem se zeptal, i když jsem si nedokázal představit, co by tam mohli dělat. „O jaké ocelárně to mluvíš?“ zeptal se, „ty nevíš, kde jsme?“ – a tak jsme poprvé slyšeli slovo Osvětim, a co to znamená. Jeho rodiče byli samozřejmě ihned po příjezdu vybráni do plynové komory a poté spáleni. Rázem jsme pochopili, že naši přátelé, kteří s námi předchozí večer přijeli a byli posláni na „lehčí práce“, již nejsou naživu.

Wolfi nás zasvětil do života a režimu koncentračního tábora a dal nám užitečnou radu:

Opustit Osvětim co nejrychleji, protože zde nikdo nepřežije – možná, že bychom někde jinde měli lepší šanci. Řekl, že z Osvětimi jsou posílány pracovní oddíly do různých továren a na všelijaké práce, a proto bychom se měli snažit dostat se do takové skupiny. (Poznámka: Wolfi přežil.)

Zůstali jsme v Osvětimi-Březince asi deset dní a během této doby jsme poznali násilnou, surovou a smutnou skutečnost, hierarchii a celý režim koncentračního tábora. – Terezínské ghetto bylo úplně jiné. Brzy ráno v hlubokém temnu jsme byli probuzeni a pak jsme měli jen chvilku na použití nepopsatelně špinavých latrín, abychom se trochu umyli studenou vodou a vypili nějakou náhražku kávy, přinesenou z táborové kuchyně. Poté začal nástup. Museli jsme se shromáždit do řad před naše baráky a byli jsme sečteni kápy. Ti měli výsledky oznámit SS. Když číslo nesouhlasilo, sčítání začínalo znovu a znovu a znovu, a stáli jsme několik hodin promrzlí, mokří a hladoví v šílené zimě. Mnoho vězňů ze slabosti omdlelo. Odpoledne jsme dostali téměř nepoživatelnou polévku připravenou z neidentifikovatelné zeleniny a tuřínu. A večer dostal každý vězeň osminu krajíce chleba a trochu margarínu, marmelády nebo cukru.

V táboře jsme dělali různé práce – kopání, rozhazování štěrku a podobně, ale občas jsme museli dělat nesmyslnou a zbytečnou otročinu, jako nosit cihly z jednoho konce tábora na druhý a zase zpět. Byli jsme hlídáni kápy, někteří z nich byli velmi suroví a brutální, zřejmě si vychutnávali bolest, kterou nám způsobovali ranami bičem nebo kusem drátu. Všude se ploužili „musulmani“ (naprosto vyčerpaní vězni, kteří ztratili všechnu naději a čekali jen na smrt). Na pěšině za baráky leželo mnoho mrtvol, některé byly těch, kteří spáchali sebevraždu skokem do elektrických drátů. Vždy a všude byl cítit zápach z krematoria. Během této doby jsme prošli třemi dalšími selekcemi, nazí jsme běhali před SS – lékaři, kteří zjevně nemocné a zesláblé posílali do plynu. Mezitím jsme museli často cvičit a na rozkaz sundávat a nasazovat své čepice.

Křikem přes plot se mi podařilo mluvit s doktorem Otou Hellerem, který byl v sousedním táboře. Byl lékařem a otcem mé přítelkyně. Řekl mi, že jeho žena a dcera pracují v táboře jako ošetřovatelky.

Každé ráno jsme se snažili dozvědět, zda některý z pracovních oddílů bude přesunut z Osvětimi jinam. Konečně se to po deseti dnech stalo: viděli jsme, že před vedlejším barákem dostává každý vězeň přikrývku, bochník chleba a ještě nějaké jídlo – jisté znaky jejich nastávajícího odjezdu. Můj bratr, já a naši dva přátelé jsme uskutečnili náš plán – když jsme si byli jisti, že nás žádný kápo či esesák nevidí, přidali jsme se ke skupině. Ještě nás několikrát sčítali, nakonec jsme byli dovedeni k železnici a nastoupili do – pro nás teď již velmi známých – dobytčáků a byli v nich uzamčeni. Vlak odjel. Znovu jsme mohli sledovat naši cestu (na myšlené mapě) – přes Moravu a Rakousko až někam k Mnichovu. Vlak po třech dnech zastavil v malé stanici jménem Kaufering. Dva z našeho vagonu cestu nepřežili a mrtvoly vykládali i z ostatních vozů.

✡ ✡ ✡

6. KAUFERING

Pochodovali jsme lesem, až jsme dorazili na mýtinu, kde byl malý tábor s úplně odlišnými baráky než v Osvětimi. Na zemi byl příkop široký asi jeden metr, půl metru hluboký a 15–20 metrů dlouhý, přikrytý střechou z dvou šikmých dřevěných desek, pokrytých asfaltovým papírem. Na jednom konci této polopodzemní boudy bylo okno – tam byl pokoj staršího baráku, který byl od ostatních oddělen přikrývkami. Na opačném konci byly dveře, od kterých klesaly 3 schody ▶

vedoucí do toho příkopu. V každé takovéto stavbě bylo „ubytováno“ okolo padesáti vězňů – zhruba pětadvacet na každé straně příkopu – na zemi řídce pokryté slámou. Jáma sloužila pro průchod a sedící vězni si do ní dávali nohy.

Tábor obepínal zdvojený elektrický plot z ostnatého drátu. Téměř všichni obyvatelé tohoto poměrně nového tábora – starší baráků a kápové byli starousedlí vězni, kteří v německých koncentračních táborech strávili mnoho let.

Na prvním nástupu po našem příjezdu nám táborový starší (Arnold, německý kriminálník) řekl, že jsme v Kauferingu 4. Bylo tam 11 takových pobočných táborů, které patřily k Dachau. Poté přišly obvyklé hrozby a také jsme trénovali – museli jsme si dlouho nasazovat a sundávat čepice, až byli naši velitelé dostatečně spokojení.

V prvních dnech sháněli řemeslníky – já jsem se nechal zapsat jako elektrikář a můj bratr jako truhlář. U této poměrně lehké práce, většinou pod střechou, zůstal jen nakrátko, pak pracoval s oddílem vězňů na stavbě.

Já jsem jako elektrikář pracoval poměrně dlouho. Porce jídla byly minimální, a tak si každý, kdo měl možnost, snažil přivydělat. Nějakou dobu jsem vyráběl malé kovové nádoby z patic vypálených velikých žárovek. Prodával jsem je za chleba „bohatším“ vězňům, kteří je používali k uchovávání margarínu a náhražky medu, které byly vydávány večer, a tak je mohli uschovávat pro další den. Tento malý obchod skončil po krátké době – už nebyli žádní kupující a s dalším zmenšováním porcí povstávající hladoví zloději začínali být drzejší, a tak si každý svoji porci snědl hned na místě.

Pak jsem našel další způsob, jak získat více jídla. Divoké větry a bouře často polámaly elektrické stožáry u baráků. V takovém případě jsme my, elektrikáři, mohli odejít z tábora a pokácet strom v lese na nový stožár. Používal jsem následující postup: někdy jsem šel, s pilou a sekyrou, k SS stráži u brány a oznámil: „Vězeň 115214 do lesa pro stožár.“ Toto bylo náležitě zapsáno v deníku a já jsem šel a porazil strom tak veliký, jak jen jsem mohl unést. Odstranil jsem větve a kůru a vrátil se. „115214 zpět se stožárem,“ jsem oznámil. Potom jsem nařezal polínka na topení a ta jsem večer prodal stařešinům baráků – ti platili chlebem nebo polévkou. O toto přídavkové jídlo jsem se přirozeně podělil se svým bratrem a našimi dvěma přáteli. Celá procedura byla značně nebezpečná – kdyby mě stráž SS chytila, čekal by mě přísný trest.

Jednoho dne jsem byl vyhozen ze své práce jako elektrotechnik a poslán také na staveniště. Téměř všichni vězňové kauferingských táborů pracovali na budování obrovských podzemních slují určených k výrobě zbraní nebo letadel. Byli jsme střeženi esesáky, práce byla řízena organizací „Todt“, podnikateli byly dvě firmy: Moll a Holzmann. Na začátku jsem kácel dřevo. Porážely se vysoké stromy, z nichž se odstraňovala kůra a větve. Byl jsem poměrně zdravý a při síle, proto jsem se často šplhal na vrcholky vysokých stromů a tam uvazoval lano – s jeho pomocí se dal ovlivnit směr pádu po pokácení. Pak jsme zvedli kládu na ramena a odnášeli ji k dalšímu zpracování.

Také jsem musel nosit železné pruty nebo přihazovat do míchačky. Poslední zmíněná činnost je živým příkladem brutality, kterou jsme museli vydržet. Skupina 20–30 vězňů, kontrolovaná kápem a střežená esesákem, byla přivedena k obrovskému stroji. Nějakých 30 metrů před ním byla dráha se železničními vagony naloženými padesátikilovými pytli cementu. Hodili nám na záda pytel cementu, ten jsme vysypali do míchačky, a znovu rychle pro další. Tak to šlo po mnoho hodin, kápo seděl ve středu kruhu a sledoval nás: když někdo klopýtl a upadl, kápo ho odkopl pryč z cesty, aby zajistil plynulý postup práce. Když zbylo příliš málo vězňů, byli přivedeni jiní. Večer se všichni vraceli do tábora – kdo byl zraněn, v bezvědomí nebo mrtvý, byl přinesen ostatními. Počet vězňů, kteří se vrátili z práce, musel souhlasit s počtem těch, kteří ráno odešli.

Jen velmi málo vězňů bylo schopno vydržet tyto podmínky delší dobu. Po čase jsem měl štěstí: kvůli tmavému zimnímu počasí bylo celé staveniště osvětlováno reflektory. Jednou světlo blízko míchačky přestalo svítit. Vedoucí z organizace Todt hledal elektrotechnika a já jsem se přihlásil. Po opravě světel jsem se nemusel vrátit do své bývalé práce a zůstal jsem na staveništi jako elektrotechnik.

V prvních dnech prosince 1944 můj bratr Rudi onemocněl a už nemohl pracovat. Po nějakých třech dnech jsem se vrátil z práce a „Stubenaeltester“ dr. Hanuš Kafka, lékař z Prahy a náš přítel, mi řekl, že je přesvědčen, že můj bratr má rychlé souchotiny a moc času už mu nezbývá. Zemřel ještě tentýž večer, aniž znovu nabyl vědomí. Stalo se to druhý chanukový večer. Jeden z našich bratranců, Leo, zemřel bez očividných příznaků, když se dověděl, že při selekci v Osvětimi jeho starší bratr Felix šel dobrovolně s jejich rodiči. Nyní ovšem Leo věděl, že všichni tři byli zabiti v plynových komorách. Obviňoval sám sebe, přestal jíst a pracovat a už se jen modlil…

Nemocných přibývalo. K stálé slabosti, hladu, úplavici a mnoha jiným nemocem se přidal skvrnitý tyfus. Všudypřítomné vši rozšířily nákazu. Úmrtnost se denně zvyšovala. Starší baráků oznamovali úmrtí o den nebo dva později, aby tak dostali příděly chleba a polévky místo mrtvých vězňů. Pak byly mrtvoly položeny před baráky, odkud byly sbírány každé ráno zvláštním pracovním oddílem, jehož úkolem bylo mrtvoly odtáhnout a zahrabat do masových hrobů vně tábora. Nějaký čas jsem v tomto oddílu pracoval i já.

Kaufering 4 se stal karanténním táborem, nikdo už nechodil do práce. Všichni nemocní práceneschopní vězni z dalších deseti pobočných táborů byli přivezeni k nám. Mezi nimi byli někteří z našich přátel, například Zeev Scheck a jeho bratr, který zemřel po několika dnech. Pokud možno, pomáhal jsem nově příchozím, ale už se toho moc dělat nedalo.

V březnu 1945 začalo být jasné, že Německo bude velmi brzy poraženo – my vězňové jsme věděli, že musíme vytrvat, přežít. Denně se šířily nové zvěsti o blížící se frontě – vídali jsme spojenecká letadla ničící nedaleký Mnichov. Podzemní hala, kterou jsme stavěli, a byla už skoro dokončená, byla také zničena.

I já jsem se nakazil skvrnitým tyfem, ale přežil jsem. 24. dubna nám bylo řečeno, že hlavní tábor Dachau je již v rukou Mezinárodního červeného kříže, který nás převezme. Všichni ti, kteří jsou schopni chůze, tam budou pochodovat, zbytek má zůstat v barácích a do Dachau bude převezen vlakem. Znělo to pravděpodobně, vždyť jsme už slyšeli blížící se dělostřeleckou palbu. Doktor Kafka i já jsme se rozhodli riskovat pochod

i přes náš bídný zdravotní stav – do vlaku s SS se nám po předchozích zkušenostech nechtělo... Když nás budou chtít esesáci zabít, třeba se nám povede utéct do lesa…

✡ ✡ ✡

7. POCHOD SMRTI A OSVOBOZENÍ

Vyrazili jsme na cestu, podpírajíce jeden druhého. Na začátku byli ti, kteří nemohli pokračovat, biti, později jsme slyšeli výstřely – opozdilci nebyli trpěni. Večer nás vždycky odvedli ze silnice do pole nebo na louku, kde jsme nocovali v tajícím sněhu a vodě. Nedostali jsme žádné jídlo, pili jsme jenom sníh… Před opuštěním tábora jsem měl „zorganizovaných" několik brambor, které jsem si nesl v improvizovaném chlebníku, zavěšeném na rameni kusem elektrického drátu. První večer jsem si dal tento poklad pod hlavu a omotal jsem si drát kolem krku. Během noci jsem několikrát ujistil, že drát – a brambory – tam ještě jsou. Když jsem se ráno vzbudil, viděl jsem, že někdo byl úspěšný a všechny brambory zpod mé hlavy bez odstranění drátu ukradl. V následujících dnech jsem mohl jen žvýkat stébla trávy, vyčnívající ze sněhu, nebo olizovat kameny – to vytvářelo iluzi jídla.

O šest dnů později jsme dorazili k branám hlavního tábora Dachau, ale nebyl tam vidět žádný Červený kříž. SS nás zase podvedla, chtěli nás jen udržet v poddajnosti během pochodu. Po dlouhém čekání nám bylo jasné, že nás nenechají jít do tábora, říkali, že je plný. Museli jsme jít dál, dokud jsme nedorazili do malého tábora zvaného Allach. Tam jsme padli úplně vyčerpaní do baráků, na hromadu těl vězňů, kteří přišli dřív. Ráno jsme viděli skrz mezery ve zdích, že stráže opustily strážní věže – uprchly. Velmi blízko nás zněly výstřely. Hanuš Kafka a já jsme se obávali paniky v baráku, kdyby byl zasažen střelami, a rozhodli jsme se, že si najdeme úkryt někde venku. Jediné hlubší místo byla latrína, tak jsme se tam ponořili až po krk – střely nám létaly přes hlavy křížem krážem. Zřejmě jsme byli uprostřed fronty – z jedné strany stříleli Němci, z druhé (jak jsme později zjistili) Američané. Po čase střílení ustalo a viděli jsme olivově zelené tanky blížící se podél lesa. Protože jsem věděl, že německé tanky byly šedé, bylo jasné, že toto byli naši osvoboditelé. Popsat vlastní myšlenky a pocity v tomto okamžiku je nemožné. „Jsem volný, přežil jsem, nacisti jsou pryč…," hlavou mi míhaly vzpomínky na všechny ty, kdo se nedožili osvobození. To byl 1. květen 1945.

Po příchodu první americké jednotky přišla jednotka lékařská, složená téměř jen z černých vojáků. Byli jsme dezinfikováni, osprchováni, prohlédnuti lékaři a bylo nám dáno nové čisté oblečení (ze skladů SS). Po dobu několika dnů jsem byl v americkém polním lazaretu, do té doby, než jsem znovu nabral sílu. Mezitím se začaly organizovat různé skupiny osvobozených vězňů a byly zhotoveny seznamy, kdo se chce dostat do které země. Přirozeně jsem chtěl jít co nejdříve do Palestiny, ale nejdřív jsem se musel vrátit do Prahy. Ač jsem znal osud většiny svých příbuzných a mnoha přátel z mládežnického hnutí, doufal jsem, že někdo snad přece přežil, a přirozeným bodem setkání byla Praha. Tak jsem cestoval s mnoha bývalými vězni v koloně amerických aut do Plzně, kam jsem přijel 25. května, odtud jsem pokračoval nákladním vlakem do Prahy – osobní vlaky ještě nejezdily.

✡ ✡ ✡

8. ZPĚT V PRAZE

Ze všech mých příbuzných jsem našel jen bratra mé babičky, třiasedmdesátiletého doktora Bertholda Jeitelese. Jako známý učenec byl ochráněn před transporty na východ a přežil v Terezíně. Odmítal brát na vědomí skutečnost, že tolik jeho příbuzných a známých bylo mrtvých. „Po 1. světové válce se také lidé po letech vrátili z ruského zajetí – všichni naši příbuzní někde žijí, vrátí se," říkal. (Později odjel ke své neteři do USA.)

Z desítek rodinných příslušníků Liebenů a Jeitelesů, s nimiž jsem vyrůstal v Praze, přežili jen tři – prastrýc Berthold Jeiteles, snacha bratrance mého otce a já. Další tři před holocaustem včas emigrovali – můj bratr a dva synové dalšího bratrance mého otce.

V prvních dnech svobody jsem se zajímal hlavně o zjišťování, kdo z mých příbuzných a přátel přežil – a o jídlo. Nejen fyzický, ale také psychický hlad po všech těch letech byl obrovský. Došel jsem tak daleko, že jsem často snědl velkou porci jídla v restauraci a pak jsem řekl číšníkovi: „To celé ještě jednou, prosím." A když jsem byl pozvaný na jídlo – byli tu někteří, co se vrátili dříve a již měli byt – jedl jsem předem v restauraci, abych nepřijel příliš hladový a nezkonzumoval příliš mnoho.

Max po válce v roce 1945

▶

Po první dva nebo tři týdny jsem žil s Lauscherovými. Paní Lauscherová byla po jeden rok mojí učitelkou a také dobře znala mé rodiče. Měla štěstí – s manželem i malou dcerou přežila v Terezíně.

V červnu 1945, když jsem byl ještě docela vyzáblý, jsem se setkal s Přemyslem Pitterem, křesťanem, který znal mé rodiče. Riskuje svůj život, navštěvoval židovské rodiny (před deportacemi) a pomáhal jim. (Později jsem se dozvěděl, že ukrýval židovské děti ve dvou dětských domovech, které zřídil – ale rodiče dětí je vyžádali zpět ještě před deportací – nechtěli být od nich odděleni.) V květnu a červnu 1945 P. Pitter převzal čtyři dříve německé zámky v Čechách a zřídil tam zotavovny pro židovské děti z osvobozeného terezínského ghetta. Navrhl mi, abych tam vedl skupinu dětí a ve stejnou dobu se tam zotavil i já. Přijal jsem a zůstal tam po několik týdnů. Pak se však mezi mnou a dalšími pedagogy objevily neshody: oni šli směrem českého patriotismu, já směrem k sionismu a Palestině. Nemohl jsem si zvolit vlastní cestu, a proto jsem odešel. Později, na podzim 1945, Pitter ubytoval v těchto domovech děti ze sudetských německých rodin, které byly deportovány do Německa. Mnoho Čechů se chovalo k Pitterovi kvůli tomuto humanitárnímu postoji nepřátelsky.

Pak jsem na čas pracoval v malé dílně na výrobu elektrotechnických rozvodových tabulí v Praze a žil spolu s mým přítelem Karlem Sussmannem, který se také vrátil z táborů, v bytě, který jsme si najali spolu s Hankou Hellerovou a její dcerou. Hanka byla vdova po dr. Otto Hellerovi, se kterým jsem se naposledy setkal v Osvětimi – nepřežil. V této době začali být aktivní poslové ze sionistického mládežnického hnutí z Palestiny. Jejich úkolem bylo znovu oživit mládežnické hnutí v Evropě a přesvědčit zbývající mladé lidi a děti, aby se vystěhovali do Palestiny. Na Slovensku přežilo mnohem víc židovských dětí a mládeže než v českých zemích, a proto se tam mládežnické hnutí reorganizovalo mnohem rychleji a intenzivněji. Byl jsem přesvědčován, abych se stal manažerem mladých lidí a dětského domova mého hnutí Makabi Hacair v Bratislavě. V létě 1945 přišly první děti, domov měl vedoucí – Chavu, s níž jsem potom spolupracoval. V únoru 1946 jsem odcestoval na Slovensko.

✡ ✡ ✡

9. SLOVENSKO

Dětský domov byl umístěn ve vile, která patřila předtím židovskému majiteli. Byla tam také malá zahrada. Železné postele, přikrývky, ložní prádlo atd. byly z přebytků americké armády. Jídla moc nebylo, ale nikdo nehladověl. Pomáhaly nám nejrůznější organizace. Byly u nás děti od šesti do sedmnácti let. Chava a já jsme se starali o všechny jejich potřeby – o jejich zdraví, kulturní život, o školu. Část dětí přišla do dětského domova poté, co se schovávala v lesech a klášterech nebo přijela z koncentračních táborů a byla velmi zanedbaná. Museli jsme jim

Max s budoucí manželkou Evou Fürst, 1947

vysvětlovat, proč by nikdo neměl krást a že není třeba schovávat si kus chleba pod polštář – protože po tomto jídle dostanou další… Také jsme je učili – od zeměpisu Palestiny, přes hebrejštinu až po židovskou historii. Nikdo z nás dvou neměl žádné školení pro takovou vzdělávací práci, ale protože jsme oba byli ještě velmi mladí a přežili jsme předchozí léta v podmínkách podobných těm, jakými si prošli naši svěřenci, dokázali jsme mluvit jejich jazykem. Část dětí se za čas vystěhovala do Palestiny a přišly další…

Nedlouho po mém příjezdu do Bratislavy jsme se do sebe s Chavou zamilovali a vzali se. Přirozeně jsme chtěli odjet co nejrychleji do Palestiny do kibucu, ale hnutí nemělo nikoho, kdo by nás nahradil, a tak jsme zůstávali dál a dál. Po roce v Bratislavě jsem byl poslán do Žiliny, abych tu řídil další dětský domov. Vídali jsme se jen sporadicky, ale později za mnou Chava přijela.

V roce 1947 byla odpovědnost za oba domovy přenesena na další členy hnutí a my dva jsme pracovali v jeho národním centru v Bratislavě. V rámci této aktivity jsem musel cestovat po celém Československu – po druhé světové válce byly dvě nebo tři židovské děti v jednom městě, čtyři nebo možná dvanáct v dalším. A my jsme jich chtěli co nejvíc přesvědčit, aby se vystěhovaly do nově založeného židovského státu.

V únoru 1948 se nám narodil syn Eli. A konečně, konečně, v dubnu 1949, jsme mohli opustit Československo.

✡ ✡ ✡

10. IZRAEL

5. května jsme přijeli lodí do Haify. Už v Československu jsme udržovali kontakt s kibucem Kfar Hamakabi

blízko Haify, do něj jsme teď zamířili. Člen kibucu, Cvi Batscha, kterého jsme poznali v Československu, nás odvedl z přístavu a jeli jsme autobusem ke kibucu. Prvním překvapením v Izraeli byla zeleň všude kolem – v našich představách znamenala tahle země hlavně poušť. Později při cestách na jih jsme ji ovšem také poznali. Naši nejbližší přátelé a Chavina sestra, která přijela před námi, nás přivítali s láskou a přátelstvím, ale členové kibucu moc přátelství neukazovali. Ač jsme náš příjezd oznámili dopředu, nebylo pro nás připraveno žádné ubytování a po prvních čtrnáct dní jsme žili – s naším jednoletým dítětem – v dřevěném kontejneru na nábytek, který byl vybavený oknem a dveřmi. Stálí obyvatelé byli na dovolené. Pak nám byla přidělena místnost v dřevěném baráku.

Ani pro naše dítě ani pro děti ostatních nově příchozích neměli místa v dětských domovech – tak zůstaly, ve velmi primitivních podmínkách, s rodiči. Pak jsme zjistili, že žádná z žen, které pracovaly v dětských domovech, nechtěla pracovat s dětmi nově příchozích. Nakonec byla zařízena místnost jako improvizovaný dětský pokoj. Tam se Chava starala o tři malé děti, bez jakýchkoliv zkušeností nebo vyškolení.

Já jsem pracoval v různých odvětvích ekonomiky kibucu – jako stavitel, truhlář, elektrotechnik, někdy v chlévě, na vinicích nebo u rybníků s kapry. Obecně jsem byl spokojený s tímto životem – ale Chava to měla mnohem těžší. Ne fyzicky, byli jsme zvyklí na těžkou práci, ale kulturní a společný život, který jsme čekali, byl pro nás v tomto kibucu zklamáním. A péče o děti byla na mnohem nižší úrovni, než jsme očekávali.

Když jsme přijeli, Chava byla těhotná. Pověřenkyně pro kontakt s novými členy kibucu reagovala na tuto skutečnost poznámkou: „To je špatné!“ To pro nás – mladé idealisty – nebylo příliš povzbudivé. V listopadu 1949 se narodila naše dcera Nurit. Časem Chavina nespokojenost s atmosférou v Kfar Hamakabi a zvláště s péčí o děti rostla a po celý rok jsme se zabývali otázkou, zda kibuc opustit. Nakonec jsem podlehl – viděl jsem, že Chava by tu byla navždy nešťastná. Na podzim roku 1951 jsme opustili Kfar Hamakabi a přestěhovali se do Kiriat Tivonu.

Začátek byl hospodářsky tvrdý. Měli jsme jen šaty a nějaké knihy, které jsme si přinesli z Československa – a čtyři železné postele, které kibuc dostal pro nové přistěhovalce a které jsme si mohli vzít s sebou. V roce 1953 zuřila v Izraeli epidemie dětské obrny (to bylo před objevením vakcíny) a náš syn Eli onemocněl. Po velmi těžkých měsících, které strávil většinou v tzv. „železných plících“ v haifské nemocnici, kde s ním Chava téměř nepřetržitě seděla, jsme ho umístili v domově pro rehabilitaci postižených dětí. Ale choroba mu zničila plíce, umřel v prosinci roku 1953.

V listopadu 1954 se narodila naše druhá dcera Liora. V této době Chava studovala keramiku a pracuje od té doby v tomto oboru, tvoří a vyučuje.

Po dobu deseti let jsem pracoval jako technik v dřevoobráběcích továrnách a také jsem projektoval dřevěné

Max a Eva (Chava) v roce 2014

hračky v továrně umístěné v kibucu Alonim blízko Kiriat Tivonu. Potom byl podnik zavřen a našel jsem práci v malé haifské továrně na manometry. Po 8 letech jsem našel zajímavější práci ve vývojovém oddělení nově založené továrny pro výrobu fyzikálních a lékařských přístrojů. Když jsem dosáhl 65 let, v Izraeli obvyklém pro odchod do důchodu, zeptali se mne, zda bych chtěl pokračovat. Souhlasil jsem a od té doby pracuji 5–6 hodin denně.

Obě naše dcery se po své vojenské službě vdaly a dnes máme jednoho vnuka a dvě vnučky, které už také ukončily vojenskou službu a dvě vnučky ještě na střední škole.

✡ ✡ ✡

Kiriat Tivon, březen 2000
Max M. Livni (Lieben)
Přeložené do češtiny roku 2005

Dostal jsem informaci (pro mne novou) z památníku koncentračního tábora Dachau. Tato zpráva obsahuje dokument, dle kterého Salomon Lieben byl „vyselektován“ jako práce neschopný a poslán (asi 2 týdny dříve než nahoře udaný den smrti) se skupinou dalších vězňů do zámku Hartheim v Rakousku. Tam byli zavražděni v den příchodu v plynové komoře. Zámek Hartheim byl nacistické vyhlazovací středisko tzv. „eutanazie“, ve kterém usmrcovali duševně choré, neschopné a jinak „nepohodlné“ osoby, také Němce.

Poznámka (připsána v červenci 2010)

Studentské literární a výtvarné práce oceněné v soutěži Památníku Terezín na téma: Válka skončila, můžeme zapomenout?

Sen

Pavel Peroutka, 16 let, Gymnázium Jana Palacha, Mělník, Pod Vrchem 3421, (2. kategorie, 6. místo)

Daniel se s trhnutím probudil. Seděl na své posteli s nebesy, z otevřeného okna mu do ložnice kromě příjemných slunečních paprsků a mírného větříku, který pohupoval záclonami, doléhal také zpěv ptáků. Co nejrychleji k němu stočil pozornost a snažil se uhodnout, kdo mu to cvrliká za oknem, tak jako každé ráno. Kos? Možná červenka? Netušil, o ptácích nic nevěděl. Ale rozhodně lepší, než myslet na ten sen.

Ptáky už hádal jen ze zvyku, ale toho rána si Daniel uvědomil, proč s tím začal. Sen ho trápil už téměř dvacet tři let. Ze začátku to bylo každý den, nemohl kvůli němu spát, ale teď se ukázal po více než jedenácti měsících. Sen byl vždy stejný – neurčité záblesky strachu, bolesti a utrpení. Ale pokaždé to bylo o něco lehčí. Danielovy vzpomínky se mlžily, tváře v paměti rozpíjely a bolest se rozutekla do temných zákoutí mysli, kam jen málokdy zavítal. Všechno bylo v pořádku. Všechno špatné působilo už jen jako mlhavý sen. Aby také ne, už to bylo téměř dvacet tři let od konce války, ukončení zvěrstev nacistů a osvobození přeživších z koncentračních táborů včetně Daniela.

Daniel konečně vylezl z postele a uvědomil si, že kromě nepříjemných myšlenek z noci je úplně nádherné ráno. Oblékl si tmavé kalhoty a novou modrou košili a sešel do přízemí, kde si udělal pravou anglickou snídani. Na židovská pravidla poslední dobou moc nedbal. Při jídle mu trocha fazolí spadla na košili a vytvořila skvrnu ne nepodobnou skvrně od krve. Málem mu to připomnělo – „ne, byl to jenom sen," řekl Daniel sám sobě a v klidu dojedl snídani. Poté si převlékl košili, tentokrát zvolil hnědou, vzal si peníze a vyrazil na procházku.

Během krátké cesty do parku stihl potkat a pozdravit hned čtyři sousedy – postarší paní Jacksonovou na vycházce se psem, svého vrstevníka Petera Thomase u stánku s novinami a mladý pár zasněně hledící do sebe. Jejich jména neznal, ale dívka mu někoho připomínala, jen nemohl přijít na to, koho. Pokračoval do středu parku a cestou přemýšlel, jestli by si měl koupit nové auto, popřípadě jaké. Nakonec se rozhodl, že páté auto by byl zbytečný přepych, vždyť sotva jezdí jedním.

Místo toho se rozhodl, že část svých peněz věnuje na charitu. Financí měl totiž stále víc než dost, před několika lety vyhrál loterii a už do konce života nebude muset pracovat. Tou dobou se také přestal tolik zabývat zlými sny. Zlé sny byly minulost. Sedl si na lavičku naproti fontáně a přemýšlel o budoucnosti. Ne o minulosti, ne o zlých snech. O budoucnosti. O tom, co ještě chce a může v životě dokázat.

Mohl by se naučit horolezectví a zdolat Mount Everest. Vždy se chtěl podívat na celý svět pořádně z výšky. Nebo objet celý svět jako Willy Fog. Letět letadlem. Prozkoumat tropické pralesy. Možná dokonce zplodit potomky? Jenže s kým? Kdo ví, stát se může cokoliv. Tohle jsou hezké sny.

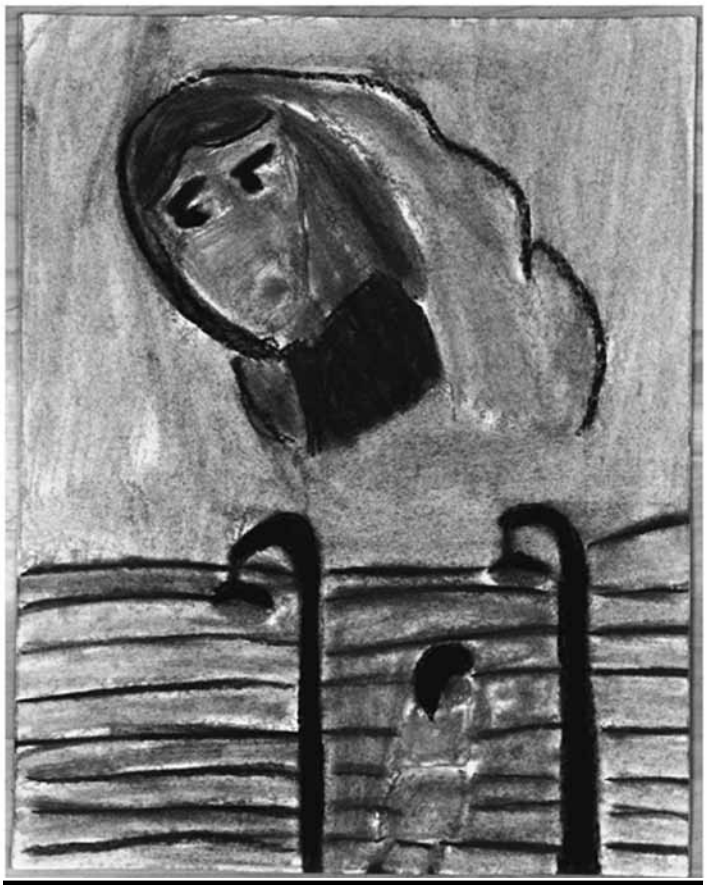

Tereza Kabátová: Bez názvu, 10 let, ZŠ a MŠ Chrášťany, (1. kategorie, 8. místo)

Rozhodl se zajít si ještě na kávu, aby zahnal únavu. Byl opravdu krásný den a on se konečně cítil šťastný a plný nadějí do budoucna, tudíž ho nechtěl prospat. Chtěl vyzkoušet novou kavárnu na rohu své ulice, ve které zatím nebyl. Přicházel k ní a pohvizdoval si novou písničku, kterou den před tím slyšel v rádiu. Jmenovala se Hey Jude, ale nepřinášela mu žádné chmurné vzpomínky na dávné události, vždyť to jsou jen zlé sny. Otevřel dveře kavárny a směrem od pultu se okamžitě ozval známý hlas. Hlas známý z mlhy. „Vítej, Danieli." Danielovi ztuhla krev v žilách. Promnul si oči a znovu se podíval. Opravdu tam stála a byla ještě krásnější než kdy dřív. Měla stejné květované šaty, které měla, když ji viděl poprvé. Eva. Jediná žena, kterou kdy miloval. Myslel, že už ji nikdy neuvidí, ale zde před ním stála z masa a kostí. Nemohl být šťastnější. Nikdy nebyl. Objímal ji a dlouze líbal její krvavé rudé rty. Počkat. Krev. Ne, byl to jen sen. Vzpomínky. Německý důstojník natahující ruku se zbraní. Byl to jen sen. Výstřel. JEN SEN. Krev na Eviných zádech, skelné oči hledící do dáli, poslední výdech, bezvládné tělo. To nemohl být sen. Něco bylo strašně špatně. Daniel se s trhnutím probudil. Seděl na tvrdé posteli bez prostěradla nebo peřin, mezerami ve zdech a stropě se prohánělo ledový vítr. Ze stropu na něj kapalo. Zvenčí slyšel nějaké německé výkřiky, ze kterých nerozuměl ani slovo. Byl to jenom sen.

TISKOVÁ ZPRÁVA FEDERACE ŽIDOVSKÝCH OBCÍ V ČR

FEDERACE ŽIDOVSKÝCH OBCÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Federace židovských obcí v České republice vydává výroční zprávu o projevech antisemitismu za rok 2020

Federace židovských obcí zaznamenala v roce 2020 celkem 874 antisemitských incidentů. To je o 180 více, než v roce 2019, kdy bylo zaznamenáno 694 incidentů.

Násilné incidenty jsou v České republice stále ojedinělé, v roce 2020 byl zaznamenán jeden případ fyzického napadení s antisemitským motivem. V kategorii znehodnocení židovského majetku byl evidován rovněž jeden incident, dalších šest spadalo do kategorie vyhrožování násilným činem, obtěžování nebo urážky konkrétní osoby kvůli jejímu skutečnému či domnělému židovství. V obou kategoriích byl počet zaznamenaných incidentů stejný, nebo nižší než v letech 2018 a 2019.

Drtivá většina všech zaznamenaných antisemitských incidentů – 98 % – tvoří projevy nenávisti na internetu (články, příspěvky na sociálních sítích, anonymní komentáře a diskusní příspěvky). Enormní nárůst výskytu nejrůznějších konspiračních mýtů, týkajících se pandemie koronaviru a souvisejících projevů antisemitismu, byl během uplynulého roku celosvětovým fenoménem, v České republice šířily tyto konspirační teorie tradiční dezinformační platformy, ale také jednotlivci a skupiny, přičemž novým fenoménem byly antisemitské teze o úmyslném šíření koronaviru, nebo o prosazování finančních zájmů ve vztahu k vakcinaci proti této nemoci.

Antisemitismus v internetovém prostředí nelze podceňovat, analýza zahraničních násilných antisemitských útoků a profilu jejich pachatelů potvrzuje, že aktu násilí téměř vždy předchází radikalizace a nenávistné projevy, ventilované na internetu, zejména na sociálních sítích.

I přes všechna tato zjištění, lze Českou republiku – podobně jako v minulých letech – i nadále vnímat jako zemi, která je pro židovskou komunitu bezpečná, především pak ve srovnání s jinými státy ve střední a západní Evropě.

Výroční zpráva je uveřejněna na internetové adrese www.fzo.cz.

Výroční zpráva o projevech antisemitismu v ČR za rok 2020 byla vydána za finanční podpory Ministerstva kultury v ČR a Nadačního fondu obětem holocaustu.

V Praze 9. 6. 2020

Beseda s Věrou Semerádovou v Jordanu

Text i foto: Michal Stránský

Občasné besedy v penzionu Jordan pod názvem Křeslo pro hosta pokračovaly v úterý 29. června, tentokrát s psycholožkou Věrou Semerádovou. Besedu moderovala Vlasta Rut Sidonová.

Věra Semerádová začala vyprávěním o své rodině, o svém rodinném zázemí smíšeného manželství rodičů. Pak pokračovala o své práci psycholožky, kterou uplatnila především ve školství a ve zdravotnictví. Ve svém povídání se dotkla i rasismu a šikaně ve školách (na výzvu a dotaz z publika), s nímž se však zase až tak moc nesetkala.

Věra vyprávěla i o své práci pro Terezínskou iniciativu: *„kterou dělám velmi ráda a považuji ji za zajímavou.“*

„Jako holčička jsem nikdy nechtěla být paní učitelka nebo kancelářská myš – rozuměj administrativní síla,“ říkala a vzápětí dodala, *„byla jsem i ve škole a dnes pracuji v Terezínské iniciativě, kde se zabývám de facto administrativou.“*

Odříkaného zřejmě pořádný krajíc.

Beseda se setkala u obyvatel penzionu v Janovského ulici s velkým ohlasem a potlesk na konci byl dlouhý a upřímný.

Pozvánka na sněm, který se snad uskuteční, i když poslední slovo bude mít zřejmě koronavirus. Sledujte prosím zprávy a doporučení z Ministerstva zdravotnictví.

Sněm Terezínské iniciativy se koná ve středu 6. října 2021

v hotelu DUO v Praze (Teplická 492, Praha 9).

Zahájení v 10.00 hodin, prezence od 9.15 hodin.

Program sněmu:

Zpráva o činnosti předsednictva TI

✡

Zpráva hospodářky

✡

Zpráva revizní komise

✡

Volby předsednictva a revizní komise

✡

Občerstvení

✡

Diskuse

✡

Usnesení

✡

Volná zábava a přátelské posezení přítomných

Terezínská iniciativa

Vydává Terezínská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Telefon: 222 310 681, 601 122 818, e-mail: **terezinskainiciativa@cmail.cz**.
Redakční rada: Tamara Pavlíčková, Michal Stránský, Michaela Vidláková

Bankovní účet: v CZK: 59433011/0100.
Číslo 106 vyšlo v srpnu 2021.

MK ČR E 10779